

**URZĄD STATYSTYCZNY
W KATOWICACH**

Powszechny Spis Rolny 2010

RAPORT Z WYNIKÓW WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Katowice 2011

Opracowanie publikacji

Urząd Statystyczny w Katowicach

pod kierunkiem
Aurelii Hetmańskiej

Przygotowanie

Jan Fryc, Małgorzata Góralczyk, Zofia Płoszaj-Witkowicz,
- Śląski Ośrodek Badań Regionalnych

Małgorzata Hadzińska, Marcin Kamiński, Renata Ślusarz
- Wydział Badań Ankietowych

Opracowanie graficzne – skład komputerowy, wykresy, mapy

Agnieszka Kaim, Piotr Porwisz
- Śląski Ośrodek Badań Regionalnych

Projekt okładki

Lidia Motrenko-Makuch

Fotografie w opracowaniu

Piotr Porwisz

ISBN 978-83-88102-97-4

Wydawca

Urząd Statystyczny w Katowicach
ul. Owocowa 3, 40-158 Katowice
tel.: 32 77 91 200
fax: 32 258 51 55
e-mail: SekretariatUsKce@stat.gov.pl

PRZEDMOWA

Przekazuję Państwu opracowanie zawierające podstawowe wyniki Powszechnego Spisu Rolnego 2010 (PSR 2010) dla województwa śląskiego, który został przeprowadzony w dniach 1 września – 31 października 2010 r. według stanu na dzień 30 czerwca 2010 r.

PSR 2010 był pierwszym spisem przeprowadzonym po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej z wykorzystaniem w szerokim zakresie źródeł administracyjnych. Oprócz wywiadów przeprowadzanych przez rachmistrzów spisowych, wyłącznie na formularzu elektronicznym, z wykorzystaniem urządzeń typu hend-held (metoda CAPI), w spisie zastosowano dwie nowe metody zbierania danych: wywiady telefoniczne wspomagane przez program komputerowy (metoda CATI) oraz samospis internetowy (metoda CAII).

Opracowanie składa się z części metodycznej, analitycznej oraz tabelarycznej. Część metodyczna zawiera uwagi dotyczące zakresu i tematyki PSR 2010, metodologii badania, jak również podstawowe definicje i pojęcia. Graficzne uzupełnienie materiału stanowią wykresy i mapy.

W publikacji przedstawione zostały wstępne wyniki z następujących obszarów tematycznych:

- gospodarstwa rolne,
- użytkowanie gruntów i powierzchnia zasiewów,
- zwierzęta gospodarskie,
- ciągniki i maszyny rolnicze,
- pracujący w gospodarstwach rolnych.

Przekazując Państwu opracowanie z wynikami spisu składam podziękowania Wszystkim, którzy przyczynili się do przygotowania i przeprowadzenia PSR 2010 w województwie śląskim.

Dyrektor
Urzędu Statystycznego w Katowicach

AURELIA HETMAŃSKA

Katowice, październik 2011 r.

OBJAŚNIENIA ZNAKÓW UMOWNYCH

Kreska (–)	– zjawisko nie wystąpiło.
Zero (0,0)	– zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05.
Kropka (.)	– zupełny brak informacji albo brak informacji wiarygodnych.
Znak (x)	– wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe.
„W tym”	– oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy ogólnej.

SKRÓTY

itd.	= i tak dalej
tzn.	= to znaczy
tzw.	= tak zwany
np.	= na przykład
itp.	= i tym podobne
m.in.	= między innymi
tys.	= tysiąc
szt.	= sztuka
tj.	= to jest
ha	= hektar
kW	= kilowat
r.	= rok
nr	= numer
poz.	= pozycja
pkt	= punkt
proc.	= procentowy
tabl.	= tablica
UR	= użytki rolne
Dz. U.	= Dziennik Ustaw
EUROSTAT	= Biuro Statystyczne Wspólnoty Europejskiej
ONZ	= Organizacja Narodów Zjednoczonych
FAO	= Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa
OECD	= Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju

SPIS TREŚCI

	Str.
PRZEDMOWA	3
OBJAŚNIENIA ZNAKÓW UMOWNYCH ORAZ SKRÓTY	4
UWAGI METODYCZNE	7
UWAGI ANALITYCZNE	21
Uwagi ogólne	21
Gospodarstwa rolne.....	25
Użytkowanie gruntów	28
Powierzchnia zasiewów	31
Zwierzęta gospodarskie.....	33
Ciągniki i maszyny rolnicze.....	37
Pracujący w gospodarstwach rolnych	40

Tablice

	Tabl.	Str.
Liczba gospodarstw rolnych i średnia powierzchnia użytków rolnych	1	25
Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych	2	26
Ogólna powierzchnia gospodarstw rolnych	3	28
Obsada zwierząt gospodarskich na 100 ha użytków rolnych.....	4	35
Pracujący wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych w czerwcu 2010 r.	5	41

Wykresy

	Nr	Str.
Struktura gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych	1	26
Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych	2	28
Gospodarstwa rolne według grup obszarowych użytków rolnych.....	3	29
Struktura użytków rolnych według rodzaju gruntów w 2010 r.....	4	30
Powierzchnia zasiewów według grup ziemiopłodów	5	31
Struktura powierzchni zasiewów	6	32
Zwierzęta gospodarskie.....	7	33
Struktura stada bydła	8	34
Struktura stada trzody chlewnej	9	34
Liczba ciągników przypadających na 100 gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych.....	10	37
Struktura liczby wybranych maszyn rolniczych według grup obszarowych użytków rolnych.....	11	38
Użytkownicy gospodarstw indywidualnych pracujący w tych gospodarstwach w ciągu roku według płci i grup obszarowych użytków rolnych.....	12	43
Struktura użytkowników gospodarstw indywidualnych pracujących w tych gospodarstwach w ciągu roku według grup wieku i płci	13	43

Mapki

	Str.
Powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach rolnych	24-25
Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach rolnych ogółem	24-25
Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach rolnych prowadzących działalność rolniczą	24-25
Powierzchnia zasiewów	24-25
Obsada bydła na 100 ha użytków rolnych	24-25
Obsada drobiu ogółem na 100 ha użytków rolnych	24-25
Liczba ciągników na 100 ha użytków rolnych	24-25
Pracujący wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych (w czerwcu 2010 r.)....	24-25

CZĘŚĆ TABELARYCZNA

	Tabl.	Str.
Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych i użytkowników	1	44
Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych i rodzaju prowadzonej działalności rolniczej	2	45
Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych i rodzaju prowadzonej działalności rolniczej	3	46
Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych według użytkowników	4	47
Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych	5	48
Powierzchnia zasiewów według użytkowników	6	49
Powierzchnia zasiewów według grup obszarowych użytków rolnych	7	50
Zwierzęta gospodarskie według użytkowników	8	51
Zwierzęta gospodarskie według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.	9	52
Ciągniki i maszyny rolnicze w gospodarstwach rolnych według użytkowników	10	53
Ciągniki i maszyny rolnicze w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych	11	54
Pracujący wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych w czerwcu 2010 r. według grup obszarowych użytków rolnych	12	55
Użytkownicy gospodarstw indywidualnych pracujący w ciągu roku w swoim gospodarstwie rolnym według grup wieku, płci i grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.	13	56
Nakłady pracy w gospodarstwach rolnych w ciągu roku według grup obszarowych użytków rolnych	14	57

UWAGI METODYCZNE

Wprowadzenie

Powszechny Spis Rolny 2010 (PSR 2010) przeprowadzony został **od 1 września do 31 października 2010 r.** według stanu na dzień **30 czerwca 2010 r.** (dzień referencyjny) **o godzinie 24.00.**

Podstawę prawną PSR 2010 oraz badania metod produkcji rolnej stanowiły:

- a) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1166/2008 z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie badań struktury gospodarstw rolnych i badania metod produkcji rolnej oraz uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 571/88 (Dz. U. UE nr L 321 z dnia 1 grudnia 2008 r.), zwane dalej Rozporządzeniem unijnym;
- b) Ustawa z dnia 17 lipca 2009 r. o powszechnym spisie rolnym w 2010 r. (Dz. U. z dnia 10 sierpnia 2009 r., Nr 126 poz. 1040), zwana dalej Ustawą;
- c) Ustawa z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (Dz. U. z 1995 r., Nr 88, poz. 439; z 1996 r., Nr 156, poz. 775; z 1997 r., Nr 88, poz. 554 i Nr 121, poz. 769; z 1998 r., Nr 99, poz. 632 i Nr 106, poz. 668; z 2001 r., Nr 100, poz. 1080; z 2003 r., Nr 217, poz. 2125; z 2004 r., Nr 273, poz. 2703; z 2005 r., Nr 163, poz. 1362; z 2006 r., Nr 170, poz. 1217; z 2007 r., Nr 166, poz. 1172);
- d) Program Badań Statystycznych Statystyki Publicznej.

W powyższych aktach prawnych określono termin i zakres tematyczny spisu, zasady organizacji i realizacji prac spisowych, zobowiązanie respondentów do udzielania informacji oraz sposób zebrania i ochrony danych.

PSR 2010 jest pierwszym spisem zrealizowanym od czasu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Z członkostwa państwa polskiego w Unii Europejskiej wynika szereg zobowiązań, m.in. konieczność dostarczenia informacji z dziedziny rolnictwa w zakresie i terminach określonych przez Komisję Europejską.

Potrzeba przeprowadzenia PSR 2010 wynikała ponadto z konieczności:

- ✓ zapewnienia bazy informacyjnej o gospodarstwach rolnych, koniecznej dla realizacji krajowej, regionalnej i lokalnej polityki rolnej i społecznej na wsi,
- ✓ analizy zmian, jakie zaszły w rolnictwie na przestrzeni lat 2002-2010,

- ✓ wykonania zobowiązań Polski w zakresie dostarczenia informacji dla potrzeb innych niż EUROSTAT organizacji międzynarodowych (FAO, OECD i inne),
- ✓ pospisowej aktualizacji statystycznego rejestru gospodarstw rolnych, a tym samym przygotowania operatów do różnotematycznych badań reprezentacyjnych z zakresu rolnictwa realizowanych w latach następnych.

Niezależnie od Raportu Urząd Statystyczny w Katowicach planuje wydanie na szczeblu wojewódzkim publikacji „Charakterystyka gospodarstw rolnych w województwie śląskim”, natomiast Główny Urząd Statystyczny obok publikowanego Raportu, przedstawi wyniki spisu w publikacjach krajowych pod następującymi tytułami:

1. Powszechny Spis Rolny 2010 – Użytkowanie gruntów,
2. Powszechny Spis Rolny 2010 – Uprawy rolne i wybrane elementy metod produkcji roślinnej,
3. Powszechny Spis Rolny 2010 – Uprawy ogrodnicze,
4. Powszechny Spis Rolny 2010 – Zwierzęta gospodarskie i wybrane elementy metod produkcji zwierzęcej,
5. Powszechny Spis Rolny 2010 – Środki produkcji w rolnictwie,
6. Powszechny Spis Rolny 2010 – Charakterystyka gospodarstw rolnych,
7. Powszechny Spis Rolny 2010 – Pracujący w gospodarstwach rolnych.

Nowym rozwiązaniem w procesie udostępniania danych będzie **Analityczna Baza Mikrodanych (ABM)**, w której znajdują się odpersonalizowane dane uzyskane w spisie i badaniu metod produkcji rolnej. Walorem ABM, istotnym z punktu widzenia użytkowników informacji statystycznej, będzie Aplikacja Użytkowników Zewnętrznych oraz możliwość komunikacji m.in. z Podsystemem Metainformacji czy budowanym obecnie Portalem Geostatystycznym.

Ponadto w **Bazie Danych Lokalnych** będą zamieszczone informacje ze spisu dla poszczególnych szczebli podziału terytorialnego kraju.

Zakres i tematyka Powszechnego Spisu Rolnego 2010

Spis rolny został przeprowadzony jako:

- I. Badanie pełne w gospodarstwach rolnych:
  1. osób fizycznych o powierzchni użytków rolnych wynoszącej:
    - a) co najmniej 1 ha,
    - b) poniżej 1 ha:
      - spełniających progi fizyczne określone w załączniku II do Rozporządzenia unijnego (prowadzące uprawę roślin o powierzchni co najmniej: 0,5 ha dla tytoń, 0,5 ha dla chmielu, 0,5 ha dla warzyw i truskawek gruntowych, 0,1 ha

dla warzyw i truskawek pod osłonami, 0,1 ha dla kwiatów i roślin ozdobnych pod osłonami lub prowadzących chów zwierząt o skali chowu co najmniej; 10 sztuk dla bydła ogółem, 50 sztuk dla trzody chlewnej ogółem, 10 sztuk dla loch, 20 sztuk dla owiec ogółem, 20 sztuk dla kóz ogółem, 1000 sztuk dla drobiu ogółem),

- dodatkowo na potrzeby krajowe - prowadzących uprawę roślin o powierzchni co najmniej: 0,5 ha dla plantacji drzew owocowych, 0,5 ha dla plantacji krzewów owocowych, 0,3 ha dla szkółek sadowniczych i ozdobnych, 0,1 ha dla truskawek gruntowych oraz 0,1 ha dla tytoniu lub prowadzących chów zwierząt o skali chowu co najmniej: 5 sztuk dla krów ogółem, 100 sztuk dla drobiu ogółem oraz 5 sztuk dla koni ogółem, nie więcej jednak niż progi określone w załączniku II do Rozporządzenia unijnego;

2. osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej.

II. Badanie reprezentacyjne w gospodarstwach rolnych osób fizycznych o powierzchni poniżej 1 ha użytków rolnych, innych niż określone w pkt. I.1.b).

Wykaz gospodarstw rolnych do spisu powstał na bazie danych administracyjnych, które przed spisem zostały zweryfikowane przez urzędy gmin oraz rachmistrzów spisowych, w trakcie obchodu przedspisowego.

Do budowy wykazu wykorzystano dane z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR), dane z urzędów gmin (Ewidencja Podatkowa Nieruchomości – EPN – płatnicy podatku rolnego) i starostw powiatowych (Ewidencja Gruntów i Budynków – EGiB), Głównego Inspektoratu Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych (GIJHAR-S – dane o gospodarstwach ekologicznych) oraz Ministerstwa Finansów (PIT-6 – płatnicy podatku dochodowego od dochodów z działań specjalnych produkcji rolnej).

Dodatkowo dla gospodarstw rolnych osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej, wykaz został zweryfikowany bieżącą sprawozdawczością z zakresu rolnictwa.

Na podstawie informacji administracyjnych wyodrębniono obiekty, które w zależności od wielkości powierzchni użytków rolnych (poniżej 1 ha oraz 1 ha i więcej) oraz wielkości pozostałych progów określonych w Ustawie, zostały zakwalifikowane do badania pełnego lub reprezentacyjnego.

Spis został przeprowadzony z wykorzystaniem wyłącznie formularza elektronicznego. Formularz ten przed spisem został zasilony dostępnymi danymi z rejestrów administracyjnych. Informacje od respondentów uzyskano stosując następujące metody zbierania danych:

- ✓ samospis internetowy (metoda CAII),
- ✓ wywiad telefoniczny z wykorzystaniem komputera (metoda CATI),
- ✓ wywiad bezpośredni z wykorzystaniem urządzenia hand-held przeprowadzany przez rachmistrza spisowego (metoda CAPI).

Tematyka spisu rolnego została ujęta na formularzu elektronicznym w następujących działach:

1. Użytkowanie gruntów,
2. Działalność gospodarcza,
3. Struktura dochodów gospodarstwa domowego z użytkownikiem gospodarstwa rolnego,
4. Powierzchnia zasiewów i inna,
5. Pogłowie zwierząt gospodarskich,
6. Ciągniki, maszyny i urządzenia rolnicze,
7. Zużycie nawozów,
8. Aktywność ekonomiczna,
9. Metody produkcji rolnej.

Zgodnie z art. 10 Ustawy o powszechnym spisie rolnym, w terminie od 3 do 10 listopada 2010 r. został przeprowadzony spis kontrolny na próbie 20 tys. gospodarstw rolnych osób fizycznych wylosowanych z jednostek biorących udział w spisie właściwym.

Schemat losowania próby gospodarstw rolnych osób fizycznych o powierzchni użytków rolnych poniżej 1 ha

Losowanie gospodarstw rolnych przeprowadzone zostało oddzielnie w każdej gminie przy wykorzystaniu schematu losowania warstwowego. Próba gospodarstw o liczebności 150 tys. rozdzielona została pomiędzy gminy w taki sposób, aby błąd względny oszacowania łącznej powierzchni użytków rolnych (tj. z uwzględnieniem gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha które ujęto w badaniu pełnym) był jednakowy dla wszystkich gmin, tj. $v(\hat{y}) \leq 0,01497$.

W celu alokacji próby pomiędzy gminy wykorzystany został specjalny program optymalizacyjny, który jednocześnie:

- rozdzielał próbę gospodarstw pomiędzy gminy,

- w każdej gminie populację gospodarstw o powierzchni użytków rolnych poniżej 1 ha, dzielił w sposób optymalny na trzy warstwy; w efekcie ustalone zostały granice warstw, różne w zależności od gminy,
- wydzielał w danej gminie tzw. warstwę górną zawierającą gospodarstwa największe w klasie gospodarstw poniżej 1 ha; gospodarstwa te badane były w 100%,
- dokonywał optymalnego rozdziału próby pomiędzy pozostałe warstwy.

Ważniejsze definicje, pojęcia spisowe i zasady spisywania

Gospodarstwo rolne oznacza grunty rolne wraz z gruntami leśnymi, budynkami lub ich częściami, urządzeniami i inwentarzem, jeżeli stanowią lub mogą stanowić zorganizowaną całość gospodarczą oraz prawami związanymi z prowadzeniem gospodarstwa rolnego.

Gospodarstwo rolne osoby fizycznej (gospodarstwo indywidualne) to gospodarstwo o powierzchni użytków rolnych od 0,1 ha, będące własnością lub znajdujące się w użytkowaniu osoby fizycznej oraz gospodarstwo rolne osoby posiadającej użytki rolne o powierzchni mniejszej niż 0,1 ha lub nieposiadającej użytków rolnych, która ma co najmniej: 1 sztukę bydła lub (i) 5 sztuk trzody chlewnej albo 1 lochę lub (i) 3 sztuki owiec lub (i) 3 sztuki kóz lub (i) 1 konia lub (i) 30 sztuk drobiu lub (i) 1 strusia lub (i) 5 sztuk samic królików lub (i) 5 sztuk samic pozostałych zwierząt futerkowych lub (i) 3 sztuki pozostałych zwierząt utrzymywanych na rzeź lub (i) 1 pień pszczeli.

Gospodarstwo rolne osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej to gospodarstwo rolne prowadzone przez osobę prawną lub jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, której podstawowa działalność jest zaliczana według Polskiej Klasyfikacji Działalności do sekcji A, dział 01, grupy: 01.1 – uprawy rolne inne niż wieloletnie, 01.2 – uprawy roślin wieloletnich, 01.3 – rozmnażanie roślin, 01.4 – chów i hodowla zwierząt, 01.5 – uprawy rolne połączone z chowem i hodowlą zwierząt (działalność mieszana), 01.6, klasa 01.61 – działalność usługowa wspomagająca produkcję roślinną (utrzymywanie gruntów w dobrej kulturze rolnej przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska), a także niezależnie od zaklasyfikowania działalności podstawowej, gdy w gruntach użytkowanych przez jednostkę powierzchnia użytków rolnych przekracza 1 ha lub jednostka prowadzi chów zwierząt gospodarskich.

Za użytkownika gospodarstwa rolnego uważa się osobę fizyczną, osobę prawną oraz jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, faktycznie użytkującą gospodarstwo rolne, niezależnie od tego, czy jest właścicielem, dzierżawcą tego gospodarstwa czy też użytkuje je z innego tytułu i niezależnie od tego, czy grunty wchodzące w skład gospodarstwa rolnego są położone na terenie jednej czy kilku gmin.

Do **działalności rolniczej** zaliczamy działalność związaną z uprawą roślin oraz chowem i hodowlą zwierząt, która obejmuje: wszystkie uprawy rolne (w tym również uprawę grzybów), warzywnictwo i sadownictwo, szkółkarstwo, hodowlę i nasiennictwo roślin rolniczych i ogrodniczych, chów i hodowlę zwierząt w gospodarstwie (bydła, owiec, kóz, koni, trzody chlewnej, drobiu, królików, zwierząt futerkowych, zwierząt łownych utrzymywanych na rzeź), pszczół oraz działalność polegającą na utrzymaniu gruntów rolnych już niewykorzystywanych do celów produkcyjnych według zasad dobrej kultury rolnej przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska (zgodnie z normami).

Za **działalność gospodarczą inną niż rolnicza bezpośrednio związaną z gospodarstwem rolnym** przyjęto działalność produkcyjną lub usługową prowadzoną na własny rachunek w celu osiągnięcia zysku, która wykorzystuje zasoby gospodarstwa rolnego (siłę roboczą, teren, budynki, park maszynowy itp.) lub produkty rolne w nim powstałe. Nie wlicza się tu działalności innej niż rolnicza, jeżeli z zasobów gospodarstwa wykorzystywana jest tylko i wyłącznie siła robocza.

Wartość końcowej produkcji rolniczej to suma wartości sprzedanych produktów rolnych (surowców), samozaopatrzenia i dopłat do produktów.

Do **gruntów użytkowanych** przez gospodarstwo zalicza się użytki rolne, lasy i grunty leśne, pozostałe grunty (np. pod zabudowaniami), niezależnie od tytułu władania (własne, dzierżawione na zasadzie umowy i bezumownie, użytkowane z innego tytułu, wspólne w części przypadającej użytkownikowi), lecz bez gruntów wydzierżawionych innym.

Powierzchnia gruntów ogółem oznacza łączną powierzchnię użytków rolnych, lasów i gruntów leśnych oraz gruntów pozostałych niezależnie od tytułu władania – własnych, dzierżawionych (na zasadzie umowy i bezumownie lecz bez gruntów wydzierżawionych innym), użytkowanych z tytułu zajmowania określonego stanowiska (leśniczy, ksiądz, nauczyciel itp.), wspólnych w części przypadającej użytkownikowi, a także użytkowane przez gospodarstwo grunty należące do gospodarstw opuszczonych.

Użytki rolne ogółem to powierzchnia:

- użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej (użytki rolne utrzymywane zgodnie z normami, spełniające wymogi Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie minimalnych norm z dnia 12 marca 2007 r. w sprawie minimalnych norm Dz. U. z 2010 r., nr 39, poz. 211, z późniejszymi zmianami), na którą składają się:
  - łąki trwałe,
  - pastwiska trwałe,
  - sady (plantacje drzew i krzewów owocowych oraz ich szkółki),
  - ogrody przydomowe (bez powierzchni przeznaczonej na rekreację),
  - zasiewy (łączna powierzchnia wszystkich upraw zasianych i zasadzonych z wyłączeniem sadów i ogrodów przydomowych),
  - grunty ugorowane,
- użytków rolnych pozostałych (użytki rolne nie użytkowane i nie utrzymywane w dobrej kulturze rolnej w dniu 30 czerwca 2010 r.).

W związku z wprowadzeniem pojęcia **dobrej kultury rolnej**, niektóre rodzaje użytków rolnych, np. łąki, pastwiska, a także pozostałe grunty, nie są w pełni porównywalne z wynikami PSR 2002.

Łąki trwałe to powierzchnia gruntów pokryta trawami (5 lub więcej lat), z zasady koszone – przynajmniej raz w roku, ale zbiory niekoniecznie wykorzystywane są do celów produkcyjnych.

Pastwiska trwałe to powierzchnia gruntów pokryta trawami (5 lub więcej lat), które z zasady nie są koszone, lecz wypasane. Łącznie z pastwiskami trwałymi niewykorzystywanymi do celów produkcyjnych oraz ekstensywnie wypasanymi pastwiskami położonymi na terenach pagórkowatych, na glebach niskiej klasy, na których nie stosuje się nawożenia, podsiewów, melioracji itp.

Sady to plantacje drzew, krzewów owocowych i upraw jagodowych (łącznie z plantacjami leszczyny, malin, winorośli, lecz bez plantacji truskawek i poziomek) rosnące w zwartym nasadzeniu, a także szkółki drzew i krzewów owocowych, jeżeli ich łączna powierzchnia nie jest mniejsza niż 0,1 ha.

Grunty ugorowane to grunty orne niewykorzystywane do celów produkcyjnych, ale utrzymane według zasad dobrej kultury rolnej, przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska. Zalicza się tu także grunty przygotowane pod zasiewy, ale do **30 czerwca 2010 r.** nie obsiane lub nie obsadzone.

Powierzchnia lasów i gruntów leśnych to powierzchnia o wielkości co najmniej 0,10 ha, pokryta roślinnością leśną (zalesiona) lub przejściowo jej pozbawiona (nie zalesiona) oraz grunty związane z gospodarką leśną. Uwzględnia się tu powierzchnię szkółek drzew leśnych założonych na terenach leśnych i wykorzystywanych na potrzeby własne gospodarstwa rolnego (niehandlowe).

Powierzchnia pozostałych gruntów to grunty będące pod zabudowaniami, podwórzami, placami i ogrodami ozdobnymi, parkami, powierzchnia wód śródlądowych (własnych i dzierzawionych), rowów melioracyjnych, powierzchnia porośniętą wikliną w stanie naturalnym, powierzchnia terenów bagiennych, powierzchnia innych gruntów (torfowiska, żwirownie), nieużytków (w tym gruntów zadrzewionych i zakrzaczonych), powierzchnia przeznaczona dla rekreacji (np. zlokalizowana wokół domu, pola golfowe itp.). Do pozostałych gruntów zalicza się także powierzchnię gruntów rolnych nie użytkowanych rolniczo, jeżeli grunty te nie powrócą już do użytkowania rolniczego, np. grunty rolne przeznaczone pod budowę drogi, supermarketu.

Powierzchnia zasiewów to powierzchnia wszystkich upraw zasianych i zasadzonych w gospodarstwie rolnym. Do powierzchni pod zasiewami zaliczamy między innymi: powierzchnię szkółek drzew i krzewów ozdobnych, szkółek drzew leśnych do celów handlowych, uprawy wikliny, drzew i krzewów owocowych rosnących poza plantacjami, a także innych upraw trwałych (w tym uprawy „choinek bożonarodzeniowych”) oraz powierzchnię upraw pod osłonami itp. Zalicza się tu także powierzchnię plantacji drzew i krzewów szybkorosnących prowadzonych na użytkach rolnych, a także plantacje truskawek i poziomek.

Do **grupy upraw pastewnych** zaliczono: kukurydzę na zielonkę, okopowe pastewne, strączkowe pastewne, mieszanki zbożowo-strączkowe na ziarno, uprawy nasienne motylkowych pastewnych, traw polowych i innych pastewnych, motylkowe pastewne i inne pastewne na zielonkę, motylkowe pastewne, trawy polowe i inne uprawy na przyoranie.

Uprawy przemysłowe obejmują: buraki cukrowe, rzepak i rzepik, len włóknisty, len oleisty, konopie i tytoń.

Zwierzęta gospodarskie to zwierzęta utrzymywane w celu produkcji mięsa, mleka i innych produktów zwierzęcych, a także w przypadku koni, wykorzystywane jako siła pociągowa i dla celów rekreacyjnych i sportowych. Zalicza się następujące gatunki: koniowate, bydło, trzoda chlewna, owce, kozy, drób (tj.: kury, indyki, kaczki, gęsi, przepiórki, perliczki, gołębie, strusie, pawie, łabędzie i inne gatunki do produkcji mięsa, ale bez ptactwa utrzymywanego do celów łowieckich), króliki, zwierzęta futerkowe, pnie pszczele oraz pozostałe zwierzęta utrzymywane w gospodarstwie rolnym dla produkcji mięsa (np. sarny, daniele, dziki itp.).

Badaniem objęto **ciągniki i maszyny rolnicze** własne (stanowiące wyłączną własność użytkownika gospodarstwa lub członka jego gospodarstwa domowego) i wspólne (będące współwłasnością i użytkowane przez więcej niż jedno gospodarstwo).

Dane o **pracujących** dotyczą gospodarstw indywidualnych oraz gospodarstw rolnych osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej, które w momencie referencyjnym spisu prowadziły działalność rolniczą.

W Powszechnym Spisie Rolnym 2010, podobnie jak w spisach z 2002 r., badano zarówno bieżącą aktywność ekonomiczną ludności (w ciągu tygodnia poprzedzającego dzień referencyjny spisu), jak też zaangażowanie w pracę (nakłady pracy) w rolnictwie w ciągu roku (12 miesięcy poprzedzających dzień referencyjny spisu). **Biorąc pod uwagę nieco inny sposób zadawania niektórych pytań w formularzach spisowych, nie jest możliwa pełna porównywalność wyników pomiędzy spisami z 2002 i 2010 r.**

Zebrane dane dotyczą:

- w **gospodarstwach indywidualnych** – użytkownika, członków jego rodziny w wieku 15 lat i więcej oraz innych osób pracujących w gospodarstwie rolnym. W przypadku aktywności bieżącej spisywano również osoby z rodziny, które nie wносиły wkładu pracy w gospodarstwo rolne, ale mieszkały razem z użytkownikiem w dniu referencyjnym spisu. Natomiast w celu oceny wkładu pracy w gospodarstwo rolne w ciągu całego roku uwzględniono dodatkowo członków rodziny niemieszkających z użytkownikiem oraz wkład pracy pracowników najemnych (stałych i dorywczych), kontraktowych i osób pracujących w ramach pomocy sąsiedzkiej.
- w **gospodarstwach osób prawnych** – wkładu pracy pracowników najemnych (stałych i dorywczych), kontraktowych i pozostałych pracujących przy produkcji rolnej.

W odniesieniu do **aktywności bieżącej** zastosowano podejście zbliżone do zalecanego przez Europejską Komisję Gospodarczą ONZ i Urząd Statystyczny Wspólnot Europejskich (EUROSTAT) do stosowania w Narodowym Spisie Powszechnym Ludności i Mieszkań oraz badaniach siły roboczej. **Dotyczy ono sytuacji w badanym tygodniu** i pozwala wyodrębnić osoby pracujące (z możliwością wyróżnienia osób pracujących w rolnictwie), bezrobotne i bierne zawodowo. W przypadku Powszechnego Spisu Rolnego 2010 badano sytuację na rynku pracy osób zamieszkałych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego w ostatnim tygodniu czerwca 2010 r. Takie podejście pozwala na wyróżnienie zbiorowości osób pracujących wyłącznie lub głównie w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym (definicja poniżej), służącej do zbilansowania wszystkich pracujących w Gospodarce Narodowej.

Drugie opisywane ujęcie dotyczy nakładów pracy ponoszonych na wytworzenie produkcji rolnej w ciągu 12 miesięcy, a więc uwzględnia cały roczny cykl produkcyjny w gospodarstwie rolnym. Tak liczona zbiorowość osób zaangażowanych w pracę w rolnictwie jest z reguły znacznie wyższa, uwzględnia bowiem wkład pracy w tym okresie każdej osoby, niezależnie czy praca w gospodarstwie rolnym była dla niej pracą wyłączną, główną czy dodatkową. Takie podejście jest spójne z wcześniej publikowanymi wynikami Badań Struktury Gospodarstw Rolnych (unijne: *Farm Structure Survey*), które stanowią podstawę danych dla bazy EUROFARM w okresach międzypisowych.

W obu ujęciach (bieżącym i rocznym) wśród pracujących w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym możliwe jest wyróżnienie następujących kategorii:

- pracujący wyłącznie w swoim gospodarstwie rolnym,
- pracujący głównie w swoim gospodarstwie rolnym i dodatkowo poza gospodarstwem,
- pracujący głównie poza swoim gospodarstwem rolnym i dodatkowo w swoim gospodarstwie rolnym.

Podziału na pracę główną i dodatkową osoby spisywane dokonywały na podstawie kryterium czasu pracy, tj.:

- **praca główna** – określana dla osób, które wykonywały więcej niż jedną pracę - oznaczała taką, która zwykle zajmuje najwięcej czasu. Jeżeli dwie prace (lub więcej) zajmowały taką samą ilość czasu, pracą główną była ta, która przynosiła wyższy dochód,
- **praca dodatkowa** oznaczała tę, która spośród wykonywanych zajęć zarobkowych innych niż praca główna, zajmowała zwykle najwięcej czasu. Jeżeli dwie prace dodatkowe zajmowały taką samą ilość czasu, należało wskazać tę, która przynosiła wyższy dochód.

Zgodnie z ujęciem bieżącej aktywności ekonomicznej – do pracujących zaliczono wszystkie osoby w wieku 15 lat i więcej, które w okresie badanego tygodnia:

- wykonywały przez co najmniej 1 godzinę pracę przynoszącą zarobek lub dochód tzn. były zatrudnione w charakterze pracownika najemnego, pracowały we własnym (lub dzierżawionym) gospodarstwie rolnym lub prowadziły własną działalność gospodarczą poza rolnictwem, pomagały (bez wynagrodzenia) w prowadzeniu rodzinnego gospodarstwa rolnego lub rodzinnej działalności gospodarczej poza rolnictwem,
- nie wykonywały pracy (np. z powodu choroby, urlopu, przerwy w działalności zakładu, trudnych warunków atmosferycznych, strajku), ale formalnie miały pracę jako pracownicy najemni bądź pracujący na własny rachunek.

Wśród tak wyróżnionej zbiorowości ogółu pracujących zamieszkujących łącznie z użytkownikiem gospodarstwa rolnego wyodrębniono osoby pracujące wyłącznie lub głównie w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym, niezależnie od celu prowadzonej w gospodarstwie produkcji. **Definicja i sposób wyodrębniania tej zbiorowości w 2010 r. odbiega od przyjętej w spisach w 2002 r., co uniemożliwia pełne porównywanie wyników z obu okresów.**

Za **pracę w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym** uznaje się wykonywanie prac bezpośrednio związanych z produkcją rolniczą (roślinną i zwierzęcą) oraz prace ogólne, związane z prowadzeniem gospodarstwa np.:

- zakup środków produkcji,
- sprzedaż produktów i przygotowanie ich do sprzedaży,
- prace związane z magazynowaniem,
- transport na potrzeby gospodarstwa rolnego,
- bieżące naprawy sprzętu rolniczego, prace konserwacyjne budynków, maszyn, instalacji,
- organizację i zarządzanie pracą w gospodarstwie rolnym, załatwianie spraw urzędowych, prowadzenie rachunków,
- wypełnianie wniosków o dopłaty bezpośrednie i inne.

Ze względu na zaistniałą w 2010 r. specyficzną sytuację, do pracy w swoim gospodarstwie rolnym wliczono również prace związane z likwidacją skutków powodzi.

Jako pracy w gospodarstwie rolnym **nie traktuje się** takich prac jak: przyrządzanie posiłków, pranie, sprzątanie, opieka nad dziećmi oraz innych prac związanych z prowadzeniem gospodarstwa domowego. Wyłączone są również prace związane z leśnictwem, łowiectwem, połowem lub hodowlą ryb (bez względu na to czy prowadzone były w gospodarstwie czy poza nim), a także praca w ramach działalności gospodarczej innej niż rolnicza.

Za **pracę poza swoim/rodzinnym gospodarstwem rolnym** uznaje się każdą pracę, również dorywczą, wykonywaną poza tym gospodarstwem – najemną lub na własny rachunek w tym również w rolnictwie. Do tej kategorii zaliczona została tutaj również praca wykonywana w rodzinnej działalności gospodarczej (innej niż rolnicza), np. w agroturystyce, działalności usługowej z wykorzystaniem własnego sprzętu itd.

Do **pracowników najemnych** zaliczono osoby zatrudnione na podstawie pisemnej lub ustnej umowy o pracę, otrzymujące wynagrodzenie w gotówce lub naturze. Częścią wynagrodzenia mogły być również koszty utrzymania (np. nocleg, wyżywienie).

Do **pracowników najemnych stałych** zaliczono osoby, które pracowały w każdym tygodniu w roku poprzedzającym dzień badania, bez względu na liczbę godzin pracy w ciągu tygodnia. Do pracowników najemnych stałych zaliczono również osoby, które przepracowały tylko część tygodni w roku ze względu na:

- specyfikę produkcji rolnej w gospodarstwie (np. uprawa owoców, warzyw gruntowych) wymagającej zatrudnienia pracowników tylko w ciągu kilku miesięcy w roku,
- urlop, służbę wojskową, chorobę, wypadek, zgon,
- rozpoczęcie lub zakończenie pracy w gospodarstwie (dotyczy osób, które zmieniły miejsce pracy w ciągu roku),
- całkowite wstrzymanie pracy w gospodarstwie spowodowane przyczynami naturalnymi (powódź, pożar).

Pracownicy dorywczy – są to osoby, które w ciągu 12 miesięcy pracowały tylko w wybranym okresie i nie mają stałej umowy o pracę.

Pomoc sąsiedzka – jest to wymiana nakładów pracy pomiędzy gospodarstwami rolnymi. Praca ta musi być wykonywana bez wynagrodzenia.

Pracownicy kontraktowi – są to osoby wykonujące określoną usługę w gospodarstwie rolnym, które nie zostały zatrudnione bezpośrednio przez to gospodarstwo rolne.

Do pozostałych osób pracujących w gospodarstwie rolnym zaliczono członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych (jeżeli pracowali w gospodarstwie rolnym), uczniów pracujących w szkolnych gospodarstwach rolnych, osoby pracujące (w tym duchownych) w gospodarstwach prowadzonych przez zakony (ale nie pracowników najemnych stałych).

Ze względu na duży udział pracy w niepełnym wymiarze godzin oraz sezonowego zatrudnienia pracowników dorywczych, kontraktowych, pracujących w ramach pomocy sąsiedzkiej i „pozostałych osób pracujących” - **nakłady pracy w rolnictwie tych kategorii pracowników zostały wyrażone wyłącznie w umownych rocznych jednostkach pracy (Annual Work Unit - AWU)**. Ten etap prezentacji wyników PSR 2010 przedstawiony zostanie w kolejnych, rozszerzonych opracowaniach analitycznych poświęconych zagadnieniom nakładów pracy w rolnictwie.

Ważniejsze grupowania i zakres publikowanych danych

W Raporcie prezentowane są podstawowe informacje spisowe na poziomie województwa. Dane te należy traktować jako **dane nieostateczne**. Mogą one ulec nieznacznym zmianom ze względu na nadal trwające prace związane z przetwarzaniem i walidacją szczegółowych informacji na wszystkich poziomach podziału terytorialnego kraju.

Biorąc pod uwagę powyższe prace, dane dotyczące województwa śląskiego w zakresie: średniej wielkości gospodarstwa rolnego, użytkowania gruntów, powierzchni zasiewów oraz obsady zwierząt gospodarskich na 100 ha użytków rolnych różnią się w stosunku do danych opublikowanych przez GUS w krajowym Raporcie z wyników PSR 2010.

Informacje prezentowane są dla całego rolnictwa (sektor prywatny i publiczny łącznie), w tym w części tablic dodatkowo dla gospodarstw indywidualnych.

Większość danych (powierzchnia zasiewów, zwierzęta gospodarskie, ciągniki i maszyny rolnicze, pracujący) prezentowana jest dla gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą. Informacje dotyczące liczby gospodarstw rolnych i użytkowania gruntów są dodatkowo przedstawione dla ogółu gospodarstw (prowadzące i nieprowadzące działalności rolniczej 30 czerwca 2010 r.).

Dla zachowania porównywalności z poprzednimi latami i badaniami, do przeliczeń na 100 ha użytków rolnych oraz na gospodarstwo rolne, przyjęto powierzchnię użytków rolnych ogółem oraz liczbę gospodarstw rolnych ogółem (jeśli nie zaznaczono inaczej).

Powierzchnia gruntów ornych wykorzystana do wyliczenia obsady trzody chlewnej ujmuje łącznie powierzchnię pod zasiewami, ogrody przydomowe i grunty ugorowane.

Na podstawie wielkości powierzchni użytków rolnych ogółem wyodrębniono następujące grupy obszarowe użytków rolnych ogółem: 0-1 ha, 1-2, 2-3, 3-5, 5-7, 7-10, 10-15, 15-20, 20-30, 30-50, 50-100, 100 ha i więcej. W celu uogólnionej analizy w zakresie tematyki: gospodarstwa rolne, użytkowanie gruntów, ciągniki i maszyny rolnicze i pracujący w gospodarstwach rolnych dodatkowo zaprezentowano wybrane, połączone grupy obszarowe.

Zastosowane w publikacji przedziały grup obszarowych użytków rolnych są lewostronnie zamknięte, z wyjątkiem grup:

- „0 – 1”, gdzie przedział jest obustronnie zamknięty $\langle 0,00 - 1,00 \rangle$,
- „1 – 2”, gdzie przedział jest obustronnie otwarty (1,01 – 1,99).

W związku z tym, że pojęcie „utrzymywania użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej” wprowadzono w 2004 r. (Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 7 kwietnia 2004 r. – Dz. U. z 2004 r., Nr 65, poz. 600), dane z tego zakresu podano tylko dla 2010 r.

Dane prezentowane w publikacji zostały naliczone według siedziby użytkownika gospodarstwa rolnego.

* * *

- Liczby bezwzględne są zaokrąglone do tysięcy i podane z jednym znakiem po przecinku.
- Dane w ujęciu odsetkowym prezentowane są z jednym znakiem po przecinku.
- Z uwagi na elektroniczną technikę zaokrągleń wyżej wymienione dane mogą nie sumować się na ogółem i na 100%.

UWAGI ANALITYCZNE

UWAGI OGÓLNE

W okresie pomiędzy dwoma powszechnymi spisami rolnymi przeprowadzonymi w latach 2002 i 2010 zaszły duże przeobrażenia, dotyczące sytuacji w rolnictwie, które spowodowane były:

- przygotowaniem się tego działu gospodarki do akcesji i dostosowywaniem krajowej polityki rolnej do standardów Unii Europejskiej – program Sapard,
- realizacją programów pomocowych w ramach działań związanych z restrukturyzacją i modernizacją sektora żywnościowego i obszarów wiejskich w ramach realizacji Sektorowego Planu Operacyjnego, Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2004–2006 i Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007–2013,
- wprowadzeniem od 2004 r. narzędzi Wspólnej Polityki Rolnej, w tym przede wszystkim płatności bezpośrednich, z których w województwie śląskim korzysta około 50 tys. gospodarstw rolnych.

Działania te spowodowały m.in. zintensyfikowanie procesu specjalizacji i modernizacji gospodarstw oraz rozwój przedsiębiorczości na wsi, wpływając jednocześnie na podniesienie produktywności rolnictwa. Przeobrażenia, jakie można zaobserwować w rolnictwie, pozwalają gospodarstwom rolnym na efektywne konkutowanie na rynku europejskim. Z drugiej strony wielu użytkowników ogranicza produkcję rolniczą bądź rezygnuje z jej prowadzenia.

Przestrzenny charakter rolnictwa oraz produkcja rolna, która prowadzona jest na żywych organizmach roślin i zwierząt sprawia, że wpływ warunków atmosferycznych, często bardzo niekorzystnych i dynamicznych przekłada się na uzyskiwane efekty produkcyjne. Występujące w województwie śląskim w 2010 r. kilkukrotne powodzie i podtopienia przyczyniły się do wyłączenia z produkcji części użytków rolnych.

W ostatnich latach na koniunkturę w rolnictwie wpłynęły rosnące wymagania jakościowe, zmieniające się nawyki żywieniowe ludzi oraz nowoczesne sposoby żywienia i utrzymania zwierząt gospodarskich, jak również poszukiwanie nowych źródeł energii.

Zasady Wspólnej Polityki Rolnej spowodowały znaczące zmniejszenie liczby gospodarstw najmniejszych obszarowo, wzrost średniej powierzchni gospodarstwa korzystającego z płatności bezpośrednich i duży spadek powierzchni odłogów i ugorów w województwie śląskim. Produkcja rolna w Unii Europejskiej i Polsce musi odbywać

się z zachowaniem troski o otoczenie rolnictwa, ochronę środowiska, dobrostan zwierząt i bezpieczeństwo żywności w oparciu o wymogi i normy wzajemnej zgodności (cross-compliance), które obowiązują wszystkich rolników w kraju, w tym także w województwie śląskim.

Nastąpiło także odejście od traktowania gospodarstwa rolnego jedynie jako miejsca produkcji na rzecz przejścia do modelu gospodarstwa wielofunkcyjnego. Trend ten jest szczególnie zauważalny w małych gospodarstwach, gdzie może być prowadzona produkcja wysokiej jakości, zdrowej żywności z wykorzystaniem tradycyjnych receptur i metod przyjaznych dla środowiska. Dzięki temu mogą zostać zachowane walory krajobrazowe i kulturowe oraz powstawać atrakcyjne miejsca rekreacji i wypoczynku. Dywersyfikacja źródeł dochodów pozwala na utrzymanie mniej opłacalnej produkcji rolniczej i pozwala przetrwać gospodarstwom małym obszarowo.

* * *

Podstawowe wyniki Powszechnego Spisu Rolnego przeprowadzonego w 2010 r. w województwie śląskim, w porównaniu z danymi uzyskanymi z Powszechnego Spisu Rolnego w 2002 r. wskazują na następujące tendencje:

- zmniejszenie się liczby gospodarstw rolnych, przy jednoczesnym wzroście ich średniej powierzchni, a także wzrost udziału w ogólnej liczbie gospodarstw podmiotów, które prowadzą działalność rolniczą;
- zmiany w strukturze gospodarstw rolnych, a mianowicie: znaczny spadek (o prawie 40%) liczby gospodarstw najmniejszych – o powierzchni użytków rolnych 0-1 ha oraz w grupie gospodarstw o powierzchni 1-5 ha użytków rolnych (o około 34%), nieco mniejszy w grupie 5-20 ha (o około 18%); natomiast wzrost liczby gospodarstw z grupy obszarowej 20-50 ha użytków rolnych (o ponad 21%) oraz znaczny wzrost (o ponad 41%) liczby gospodarstw największych o powierzchni użytków rolnych 50 ha i więcej;
- zmniejszenie się liczby gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą, przy jednoczesnym wzroście liczby gospodarstw największych (z grupy obszarowej powyżej 50 ha użytków rolnych) prowadzących działalność rolniczą, co w konsekwencji skutkowało wzrostem udziału podmiotów prowadzących działalność rolniczą w ogólnej liczbie gospodarstw;

- wzrost średniej powierzchni użytków rolnych 1 gospodarstwa rolnego z 2,15 ha do 2,77 ha (o prawie 29%), przy czym w grupie gospodarstw prowadzących działalność rolniczą, średnia powierzchnia użytków rolnych zwiększyła się z 3,19 ha do 3,95 ha (o około 24%);
- spadek ogólnej powierzchni gruntów będących w użytkowaniu gospodarstw rolnych o 83,8 tys. ha (o około 13%), spowodowany przede wszystkim przeznaczaniem gruntów na cele nierolnicze (np. pod zabudowę, rekreację itp.);
- zmniejszenie się powierzchni użytków rolnych z 543,8 tys. ha do 451,7 tys. ha (o prawie 17%), przy jednoczesnym spadku jej udziału w ogólnej powierzchni gruntów o 3,7 pkt proc.;
- utrzymanie się powierzchni zasiewów, stanowiących prawie połowę gruntów rolnych, na podobnym poziomie (275 tys. ha) jak w 2002 r., przy czym w odniesieniu do ogólnej powierzchni użytków rolnych – powierzchnia zasiewów zwiększyła się o około 10 pkt proc.;
- zmniejszenie się powierzchni upraw:
  - ziemniaków z 26,7 tys. ha do 12,1 tys. ha (o prawie 55%), przy jednoczesnym spadku o ponad połowę ich udziału w ogólnej powierzchni zasiewów,
  - buraków cukrowych z 2,9 tys. ha do 1,7 tys. ha (o 42%), przy jednoczesnym spadku o prawie połowę ich udziału w ogólnej powierzchni zasiewów;
- wzrost powierzchni upraw:
  - roślin przemysłowych – o 8,6 tys. ha, tj. o ponad 62%, przy jednoczesnym wzroście ich udziału w ogólnej powierzchni zasiewów (o ponad 3 pkt proc.),
  - roślin pastewnych – o 1,6 tys. ha, tj. o ponad 10%, przy jednoczesnym wzroście ich udziału w ogólnej powierzchni zasiewów (o 0,6 pkt proc.);
  - zbóż, nieznaczny – o 2,7 tys. ha (ponad 1%), w tym zbóż podstawowych, przy jednoczesnym wzroście ich udziału w ogólnej powierzchni zasiewów (o około 1 pkt proc.),
- zmniejszenie się powierzchni łąk i pastwisk trwałych (o ponad 25%), przy jednoczesnym spadku jej udziału w ogólnej powierzchni użytków rolnych (z 22,1% do 19,9%);
- spadek pogłowia bydła ogółem (o 14%), w tym znaczny krów (o ponad 24%), wśród których zmniejszyła się liczba krów mlecznych, przy jednoczesnym wzroście pogłowia krów „mamek”; ograniczenie stada krów mlecznych spowodowane zostało głównie kwotowaniem produkcji mleka po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej i wysokimi wymaganiami jakościowymi dla mleka krowiego;

- znaczne (o ponad 56%) zmniejszenie się liczby gospodarstw rolnych utrzymujących bydło, co skutkowało prawie dwukrotnym wzrostem przeciętnej obsady bydła na 1 gospodarstwo prowadzące chów tego gatunku zwierząt;
- wyraźny (o prawie 18%) spadek liczebności stada świń związany z dużymi wahaniami opłacalności chowu tego gatunku; na przestrzeni ostatnich 8 lat wielu producentów żywca wieprzowego wycofało się z tego kierunku produkcji bądź ograniczało jej skalę;
- znaczne (o ponad 54%) zmniejszenie się liczby gospodarstw rolnych posiadających trzodę chlewną; w efekcie wzrost (o 67,4%) obsady trzody chlewnej na 1 gospodarstwo prowadzące chów tego gatunku zwierząt;
- spadek o ponad 35% pogłowia owiec (będący efektem malejącego zainteresowania rolników produkcją żywca baraniego z uwagi na m.in. utrzymujące się od kilku lat niskie ceny skupu), kóz (o ponad 55%), królików (samic) – o ponad 34% oraz drobiu ogółem (o ponad 28%);
- poprawa wyposażenia gospodarstw rolnych w ciągniki i maszyny rolnicze będąca wynikiem procesu modernizacji rolnictwa oraz wykorzystania instrumentów wspierających Wspólnej Polityki Rolnej po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej;
- zmniejszenie się liczby użytkowników pracujących w ciągu roku w swoich gospodarstwach rolnych, w konsekwencji spadku liczby tych gospodarstw; ponad dwie trzecie ogółu pracujących użytkowników to osoby w wieku powyżej 44 lat – w tej grupie wysoki jest udział osób starszych (w wieku 65 lat i więcej) – ponad 22%, zjawisko to dotyczy w szczególności kobiet.

Wyniki PSR 2010 pokazują ponadto, że w ostatnim tygodniu czerwca 2010 r. liczba pracujących wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych w województwie śląskim wyniosła 97,8 tys. osób, w tym zdecydowana większość to pracujący w swoich gospodarstwach rolnych. W przypadku nakładów pracy ponoszonych w okresie całego roku na wytworzenie produkcji rolnej zbiorowość ta była ponad dwukrotnie większa (235,4 tys. osób), uwzględniała bowiem nawet najmniejszy wkład pracy każdej osoby w gospodarstwo, w okresie 12 miesięcy przed dniem referencyjnym spisu, niezależnie czy praca ta była dla niej pracą wyłączną, główną czy dodatkową.

Potwierdzenie wyżej wymienionych tendencji i też sformułowanych na podstawie wstępnych, podstawowych wyników PSR 2010 wymagać będzie dalszych pogłębionych, wieloprzekrojowych analiz z wykorzystaniem wszystkich informacji zebranych w spisie.

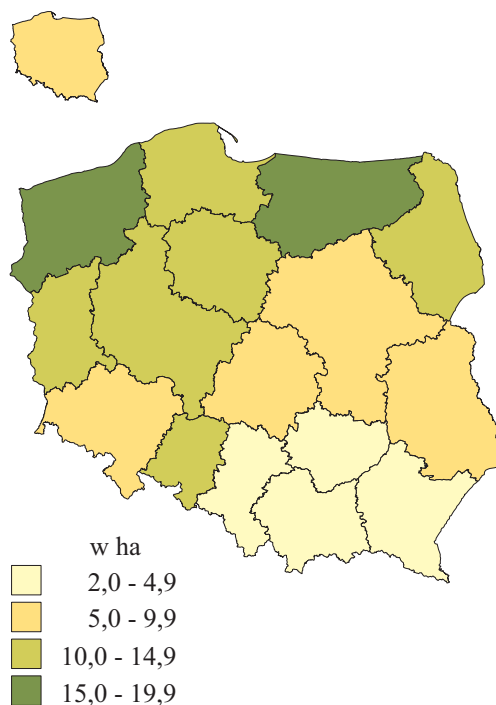

WOJEWÓDZTWO ŚLĄSKIE NA TLE KRAJU I POZOSTAŁYCH WOJEWÓDZTW

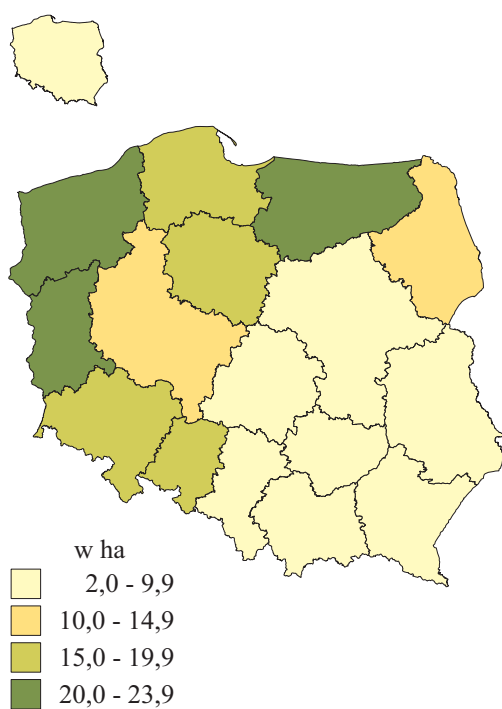
1. Powierzchnia użytków rolnych
w gospodarstwach rolnych

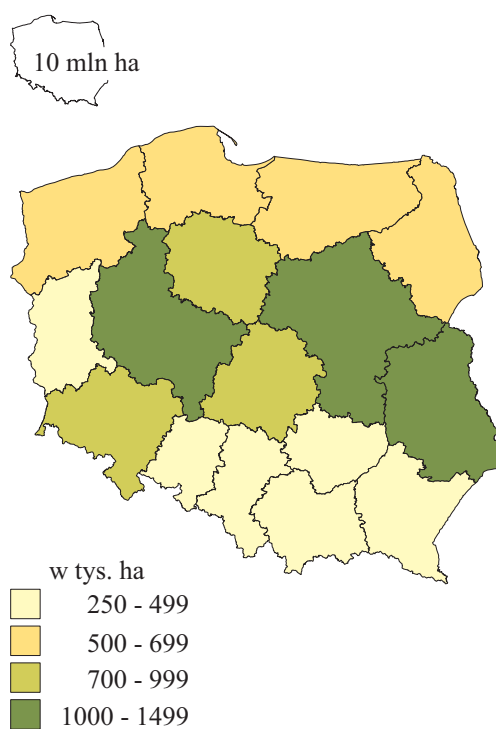
2. Średnia powierzchnia użytków rolnych
w gospodarstwach rolnych ogółem

3. Średnia powierzchnia użytków rolnych
w gospodarstwach rolnych prowadzących
działalność rolniczą

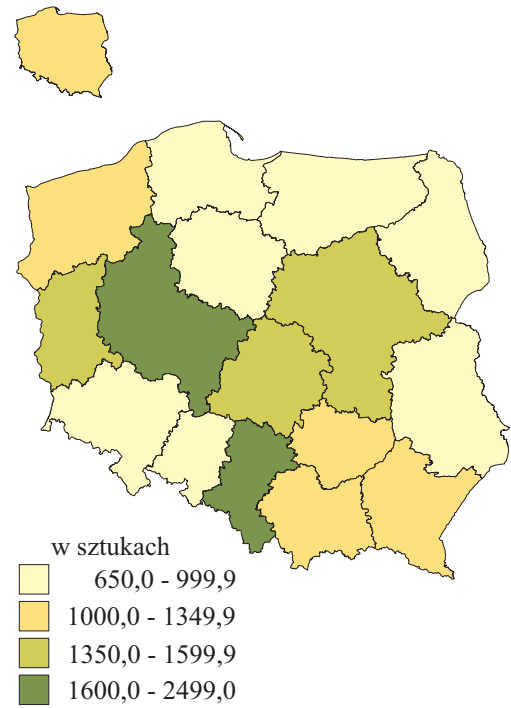
4. Powierzchnia zasiewów

5. Obsada bydła na 100 ha użytków rolnych

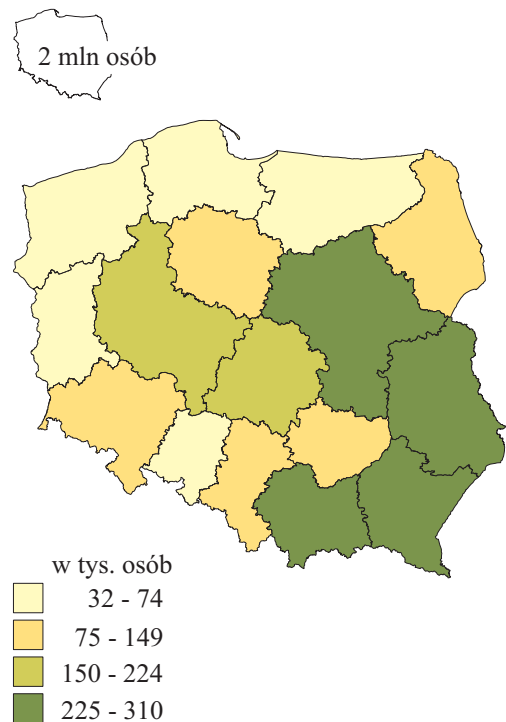
6. Obsada drobiu ogółem na 100 ha użytków rolnych

7. Liczba ciągników na 100 ha użytków rolnych

8. Pracujący wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych (w czerwcu 2010 r.)

GOSPODARSTWA ROLNE

Według wyników Powszechnego Spisu Rolnego z 2010 r. **liczba gospodarstw rolnych ogółem** w województwie śląskim wynosiła 163,3 tys. Spośród 77,6 tys. gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków

rolnych (UR) – 77,5 tys. to gospodarstwa indywidualne.

Tabl. 1. Liczba gospodarstw rolnych i średnia powierzchnia użytków rolnych

Lata	Liczba gospodarstw rolnych	Średnia powierzchnia użytków rolnych ogółem w gospodarstwie rolnym
Gospodarstwa rolne ogółem		
	<i>w tysiącach</i>	<i>w hektarach</i>
2002.....	253,1	2,15
2010	163,3	2,77
	2002 = 100	
2010	64,5	128,8
w tym gospodarstwa rolne prowadzące działalność rolniczą		
	<i>w tysiącach</i>	<i>w hektarach</i>
2002.....	133,0	3,19
2010	102,7	3,95
	2002 = 100	
2010	77,2	123,8

W odniesieniu do wyników Powszechnego Spisu Rolnego z 2002 r. liczba gospodarstw rolnych ogółem zmniejszyła się o 89,8 tys., tj. o 35,5% (*w kraju spadek ten wyniósł 22,4%*). Liczba gospodarstw o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha zmniejszyła się o 33,3 tys., tj. o 30,0% (*w kraju – o 20,1%*).

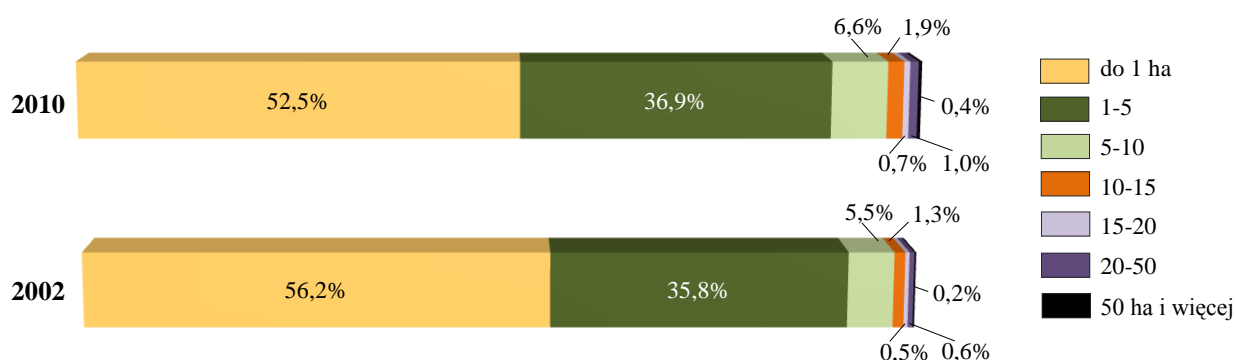
Tabl. 2. Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych

Lata	Ogółem	Grupy obszarowe użytków rolnych w ha						
		≤ 1	1 – 5	5 – 10	10 – 15	15 – 20	20 – 50	≥ 50
		w tysiącach						
2002	253,1	142,2	90,6	13,9	3,3	1,2	1,4	0,5
		w tysiącach						
2010	163,3	85,6	60,2	10,8	3,1	1,2	1,7	0,7
		2002 = 100						
2010	64,5	60,2	66,4	77,6	93,2	98,8	121,3	141,1

Analizując zmiany liczby gospodarstw rolnych w poszczególnych grupach obszarowych UR można zauważyć, iż największy spadek w porównaniu z 2002 r. odnotowano wśród gospodarstw najmniejszych w grupie obszarowej do 1 ha UR (o 39,8%), a następnie w grupie 1-5 ha UR (o 33,6%). Zmniejszyła się także liczba gospodarstw o powierzchni 5-10 ha UR (o 22,4%) oraz 10-15 ha UR (o 6,8%). Niewielki spadek liczby gospodarstw odnotowano w grupie obszarowej 15-20 ha UR (o 1,2%). Znacznie wzrosła natomiast liczba gospodarstw dużych o powierzchni 20-50 ha UR (o 21,3%) oraz gospodarstw największych, o powierzchni 50 ha i więcej UR (o 41,1%).

W omawianym okresie zmieniła się struktura gospodarstw rolnych. Udział gospodarstw najmniejszych (do 1 ha UR) w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych obniżył się o 3,7 pkt proc. Udziały gospodarstw należących do pozostałych grup obszarowych UR wzrosły w porównaniu z danymi z 2002 r.

Wykres. 1. Struktura gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych

Według wyników spisu, 30 czerwca 2010 r., **działalność rolniczą** prowadziło 102,7 tys. gospodarstw (tj. 62,9% ogółu gospodarstw w województwie śląskim), w tym 62,7 tys. jednostek o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych. W porównaniu z danymi uzyskanymi w trakcie spisu w 2002 r. liczba gospodarstw prowadzących działalność rolniczą zmniejszyła się o 30,3 tys. (o 22,8%).

Prawie połowa (49,0%) ogółu gospodarstw prowadzących działalność rolniczą zajmowała się wyłącznie produkcją roślinną, podobnie prawie połowa (48,8%) – zarówno produkcją roślinną, jak i zwierzęcą, a tylko 2,2% ogółu gospodarstw – jedynie produkcją zwierzęcą. Gospodarstwa o powierzchni powyżej 1 ha UR najczęściej prowadziły łącznie produkcję roślinną i zwierzęcą (58,6% ogółu gospodarstw z działalnością rolniczą w tej grupie obszarowej) oraz tylko produkcję roślinną (40,3%). Wyłącznie produkcją zwierzęcą zajmowało się 1,1% omawianych jednostek, przy czym przeważająca większość z nich posiadała użytki rolne o powierzchni od 1 do 5 ha.

Średnia powierzchnia ogólna 1 gospodarstwa rolnego w województwie śląskim w 2010 r. wynosiła 3,38 ha, tj. o 34,7% więcej niż w 2002 r. Przeciętna powierzchnia gospodarstw o areale powyżej 1 ha ukształtowała się na poziomie 6,41 ha.

Średnia powierzchnia użytków rolnych przypadająca na 1 gospodarstwo rolne w 2010 r. wynosiła 2,77 ha, tj. o 28,8% więcej niż w 2002 r., przy czym dla gospodarstw o areale powyżej 1 ha UR wyniosła ona 5,45 ha.

Przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie prowadzącym działalność rolniczą wzrosła na przestrzeni 8 lat z 3,19 ha do 3,95 ha, tj. o 23,8%. W gospodarstwach rolnych prowadzących zarówno produkcję roślinną, jak i zwierzęcą średnia powierzchnia użytków rolnych wynosiła 5,30 ha, zaś w gospodarstwach rolnych prowadzących wyłącznie produkcję roślinną lub zwierzęcą – odpowiednio: 2,74 ha i 0,97 ha.

UŻYTKOWANIE GRUNTÓW

Wyniki PSR 2010 wskazują na zmiany zachodzące w strukturze użytkowania gruntów, zarówno według kierunków użytkowania, jak i według użytkowników. Zmniejszyła się powierzchnia gruntów, w tym użytków rolnych, należących do gospodarstw rolnych.

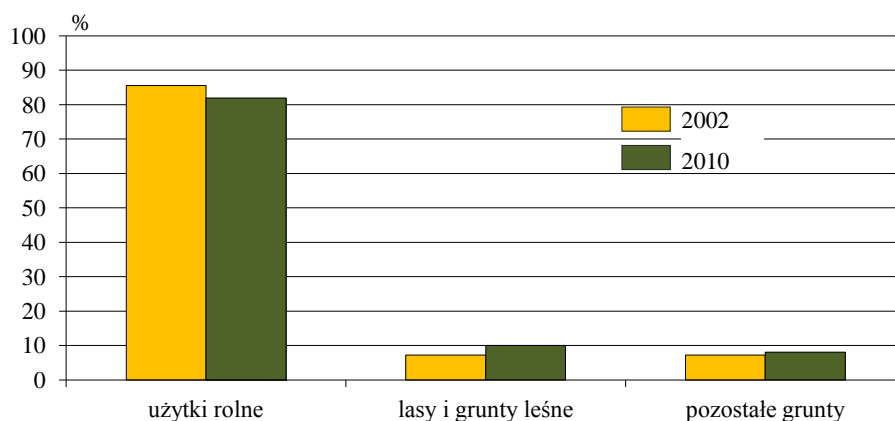
Powierzchnia gospodarstw rolnych w 2010 r. wyniosła 551,3 tys. ha i w porównaniu z danymi z 2002 r. zmniejszyła się o 83,8 tys. ha, tj. o 13,2%. Spadek ogólnej powierzchni gruntów będących w użytkowaniu gospodarstw rolnych wynika głównie z systematycznego przekształcania gruntów rolnych na tereny przeznaczone m.in. pod infrastrukturę mieszkaniową, drogową, usługowo-handlową.

Tabl. 3. **Ogólna powierzchnia gospodarstw rolnych**

Lata	Gospodarstwa rolne		
	ogółem	w tym gospodarstwa indywidualne	w tym powyżej 1 ha UR
w tysiącach hektarów			
2002.....	635,0	569,6	498,5
2010	551,3	513,5	460,4
w odsetkach powierzchni ogółem			
2002.....	100,0	89,7	78,5
2010	100,0	93,1	83,5

W 2010 r., w porównaniu z 2002 r., zmieniła się również struktura użytkowania ziemi w gospodarstwach rolnych: udział powierzchni użytków rolnych w powierzchni ogólnej zmniejszył się o 3,7 pkt proc., zwiększył się natomiast udział lasów i gruntów leśnych (o 2,8 pkt proc.) oraz pozostałych gruntów (o 0,9 pkt proc.).

Wykres. 2. **Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych**

Wzrost powierzchni lasów i gruntów leśnych o 9,7 tys. ha, tj. o 21,5%, nastąpił w wyniku zalesień związanych z realizacją *Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013* w ramach działania „Zalesiania gruntów rolnych oraz zalesiania gruntów innych niż rolne”.

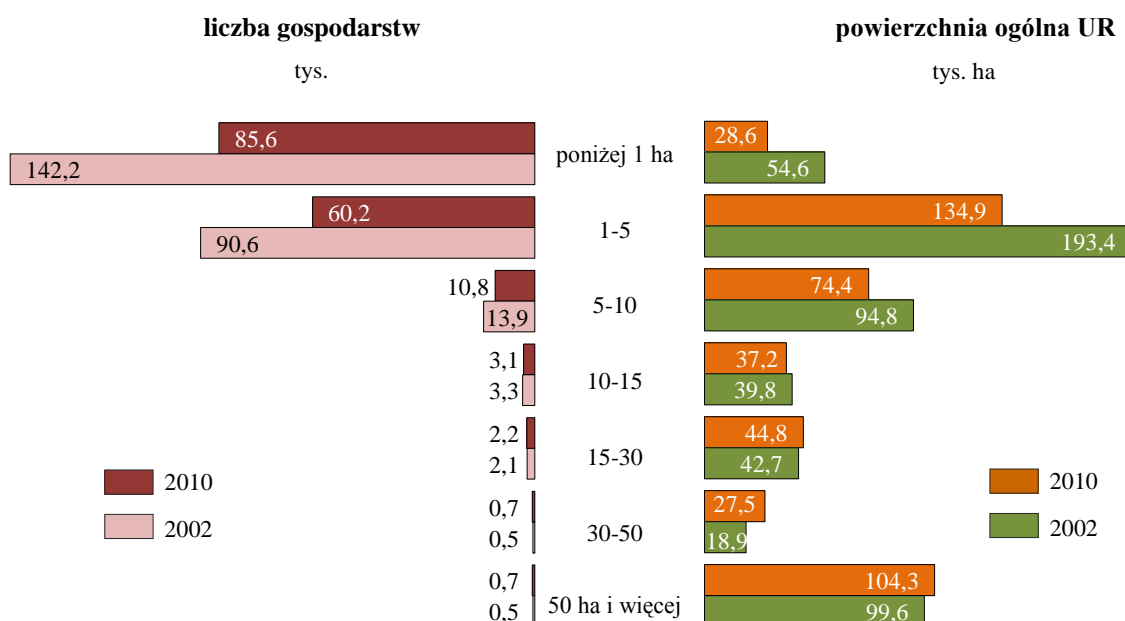
Areal użytków rolnych w gospodarstwach rolnych w 2010 r. wyniósł 451,7 tys. ha i w porównaniu z 2002 r. zmniejszył się o 92,1 tys. ha, tj. o 16,9%. Analizując strukturę użytkowania gruntów, użytki rolne pozostające w użytkowaniu gospodarstw indywidualnych stanowiły 93,2% ogólnej powierzchni użytków rolnych w województwie (w 2002 r. – 90,1%). Na gospodarstwa indywidualne posiadające powierzchnię użytków rolnych powyżej 1 ha przypadało 86,9% ogólnej powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach rolnych.

Średnia powierzchnia użytków rolnych przypadających na 1 gospodarstwo rolne w 2010 r. ukształtowała się na poziomie 2,77 ha (w 2002 r. – 2,15 ha), w tym w gospodarstwach indywidualnych wyniosła 2,58 ha (w 2002 r. – 1,94 ha).

Prawie 90% powierzchni użytków rolnych wykorzystano w kierunku działalności rolniczej (w 2002 r. – 77,9%). Na większości tej powierzchni (65,5% wobec 75,0% w 2002 r.) prowadzono produkcję mieszaną tj. roślinną i zwierzęcą. W porównaniu z wynikami spisu w 2002 r. zwiększył się udział powierzchni wykorzystywanej wyłącznie w kierunku produkcji roślinnej (34,0% wobec 24,0%).

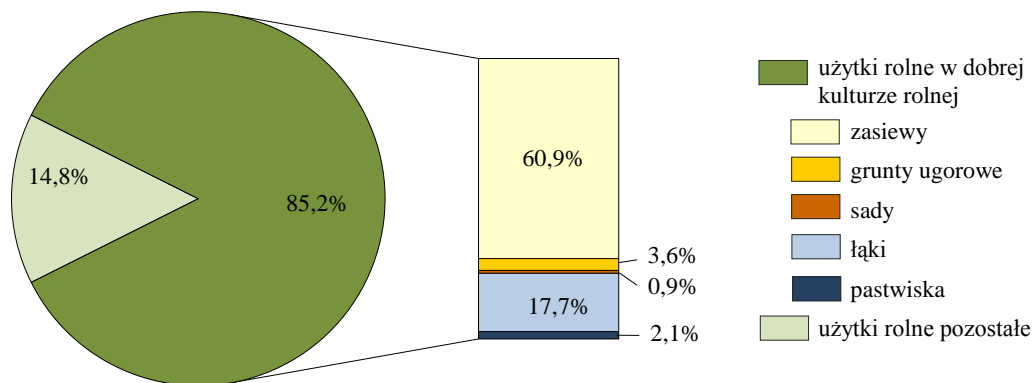
Rozkład liczby gospodarstw rolnych i powierzchni użytków rolnych według grup obszarowych użytków rolnych przedstawia poniższy wykres:

Wykres. 3. **Gospodarstwa rolne według grup obszarowych użytków rolnych**

W ogólnej powierzchni użytków rolnych dominowały zasiewy. W 2010 r. ich powierzchnia przekroczyła 275 tys. ha i w odniesieniu do spisu w 2002 r. nieznacznie zwiększyła się (o 0,1%).

Wykres. 4. **Struktura użytków rolnych według rodzaju gruntów w 2010 r.**

Z danych uzyskanych z PSR 2010 wynika, że w miarę wzrostu powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach rolnych zwiększa się ich udział oraz udział powierzchni zasiewów w ogólnej powierzchni gruntów.

Gospodarstwa użytkujące powyżej 50 ha użytków rolnych skupiały ponad 23% powierzchni użytków rolnych oraz ponad 31% powierzchni zasiewów. W gospodarstwach tych znajdowało się tylko niespełna 7% powierzchni użytków rolnych pozostałych, tj. nie utrzymywanych w dobrej kulturze rolnej.

Stosunkowo duży (19,1%) był natomiast udział pozostałych użytków w najmniejszych gospodarstwach rolnych – posiadających do 1 ha użytków rolnych oraz w gospodarstwach z grupy 1 do 5 ha użytków rolnych (łącznie skupiały ponad 76% pozostałych użytków rolnych). Ta grupa gospodarstw skupiała także największy odsetek (ponad 58%) gruntów ugorowanych.

POWIERZCHNIA ZASIEWÓW

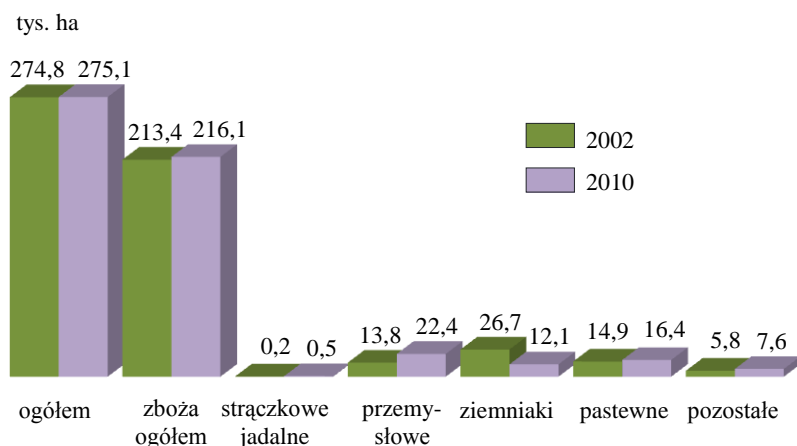
Powszechny Spis Rolny z 2010 r. ujawnił, po porównaniu wstępnych danych, pewne zmiany w zakresie powierzchni zasiewów i jej struktury w stosunku do spisu z 2002 r. Uzyskane dane wymagają dalszych analiz, których zakończenie umożliwi zaprezentowanie wyników ostatecznych, można jednak przedstawić pierwsze wnioski, które nasuwają się z PSR 2010.

Powierzchnia zasiewów ogółem w województwie śląskim wyniosła 275,1 tys. ha, tj. o 0,1% więcej w odniesieniu do roku 2002. Stanowiła ona 60,9% powierzchni użytków rolnych w województwie (50,5% w 2002 r.) i 49,9% powierzchni ogólnej gospodarstw rolnych (43,3% w 2002 r.).

Niewątpliwie zwraca uwagę znaczący wzrost powierzchni w grupie **upraw przemysłowych** – o 62,0%, w tym zasiewów **rzepaku i rzepiku** o 90,1%, z drugiej strony, zmniejszenie powierzchni zasiewów **buraków cukrowych** o 42,0%. Widoczny jest również spadek wielkości upraw **ziemniaków** – o 54,9%. Zmiany te wpisują się w trend obserwowany również w kraju. Zauważalny jest także umiarkowany wzrost powierzchni zasiewów z grupy pastewnych – o 10,5%, obserwowany też w skali kraju, chociaż w województwie śląskim ma on mniejszy wymiar.

Jednocześnie wyniki PSR 2010 wykazały utrzymanie **powierzchni zasiewów zbóż ogółem**, w tym zbóż podstawowych, na porównywalnym poziomie – wzrost powierzchni zasianej dla tych grup w 2010 r. w porównaniu z 2002 r. wyniósł odpowiednio: 1,3% i 1,8%.

Wykres. 5. Powierzchnia zasiewów według grup ziemiopłodów

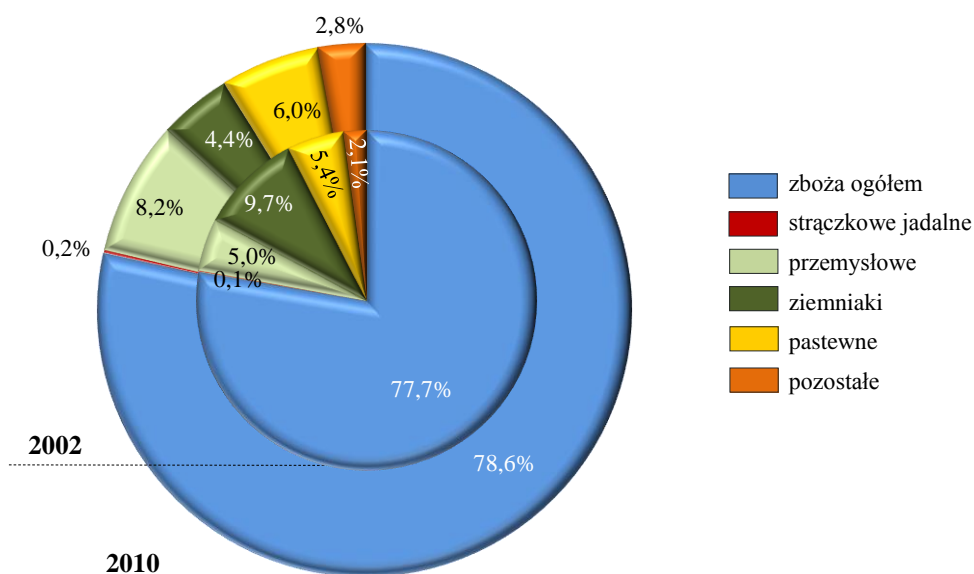

W 2010 r. w województwie śląskim zaobserwowano w porównaniu z 2002 r. zmiany powierzchni zasiewów oraz jej struktury. Wzrosła powierzchnia upraw oraz udział w strukturze zasiewów:

- ✓ zbóż ogółem – odpowiednio o: 1,3% i 0,9 pkt proc.,
  - w tym zbóż podstawowych odpowiednio o: 1,8% i 1,1 pkt proc.,
- ✓ strączkowych jadalnych odpowiednio o: 155,2% i 0,1 pkt proc.,
- ✓ przemysłowych odpowiednio o: 62,0% i 3,2 pkt proc.,
  - w tym rzepaku i rzepiku odpowiednio o: 90,1% i 3,5 pkt proc.,
- ✓ pastewnych odpowiednio o: 10,5% i 0,6 pkt proc.,
- ✓ pozostałych odpowiednio o: 31,8% i 0,7 pkt proc.,
  - w tym powierzchnia warzyw oraz jej udział zmalały odpowiednio o: 43,8% i 0,5 pkt proc.

Spadek (o 54,9%) odnotowano w powierzchni uprawy ziemniaków, przy jednoczesnym zmniejszeniu ich udziału w strukturze zasiewów o 5,3 pkt proc. oraz buraków cukrowych (o 42%), których udział w strukturze zasiewów zmniejszył się o 0,4 pkt proc.

Wykres. 6. **Struktura powierzchni zasiewów**

Porównując powierzchnię zasiewów w ramach grup obszarowych użytków rolnych zauważyć można, że w 2010 r. w grupie gospodarstw do 15 ha UR wystąpiło zmniejszenie tej powierzchni w stosunku do 2002 r. łącznie o 18,9%, a największy procentowy spadek miał miejsce w gospodarstwach do 1 ha UR – o 54,7 % (z 12,7 tys. ha do 5,8 tys. ha). Im większe gospodarstwa, tym stopień zmniejszania areалу w danej grupie był mniejszy.

Zwiększenie powierzchni zasiewów wystąpiło w grupie gospodarstw powyżej 15 ha UR – o 28,1%, z największym procentowym wzrostem wśród gospodarstw o areale powierzchni 30–50 ha UR – o 46,7% (z 14,9 tys. ha do 21,8 tys. ha) oraz powyżej 50 ha UR – o 34,5% (z 64,2 tys. ha do 86,3 tys. ha), przy czym 76,9% powierzchni pod zasiewami wśród gospodarstw powyżej 50 ha UR przypadło w 2010 r. na gospodarstwa o powierzchni 100 i więcej ha UR (66,4 tys. ha).

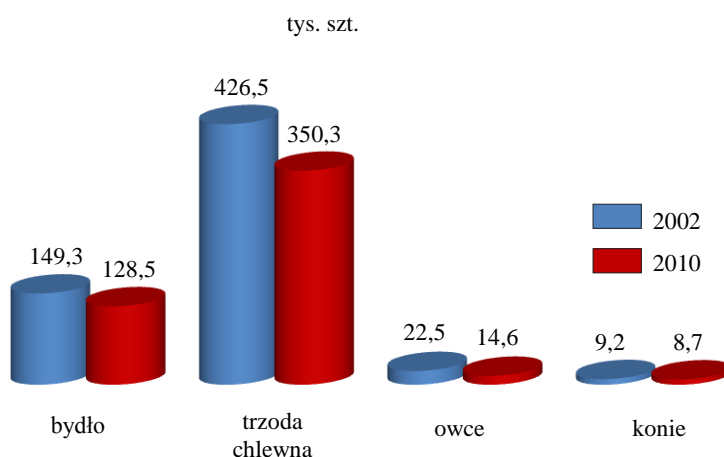

ZWIERZĘTA GOSPODARSKIE

Według wyników PSR 2010 **pogłowie** poszczególnych gatunków **zwierząt gospodarskich** w województwie śląskim wynosiło:

- ✓ bydła – 128,5 tys. szt., w tym krów – 53,8 tys. szt.,
- ✓ trzody chlewnej – 350,3 tys. szt., w tym loch – 33,7 tys. szt.,
- ✓ owiec – 14,6 tys. szt.,
- ✓ koni – 8,7 tys. szt.,
- ✓ kóz – 8,7 tys. szt.,
- ✓ królików (samic) – 43,7 tys. szt.,
- ✓ drobiu ogółem – 10892,2 tys. szt.

Wykres. 7. Zwierzęta gospodarskie

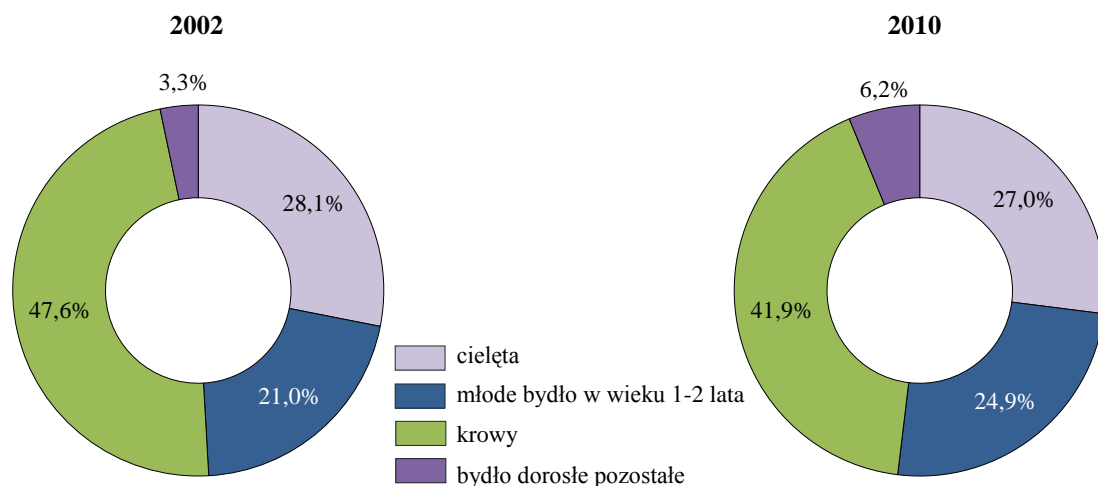
W porównaniu z informacjami uzyskanymi w spisie w 2002 r., dane PSR 2010 wykazały spadek m.in. populacji następujących gatunków zwierząt gospodarskich: bydła – o 14,0% (w kraju wzrost o 4,0%), w tym krów – o 24,3% (w kraju o 7,7%); trzody chlewnej – o 17,9% (w kraju o 18,0%), w tym loch na chów – o 17,3% (w kraju o 25,6%); owiec – o 35,1% (w kraju o 22,5%); koni – o 5,6% (w kraju o 19,8%); kóz – o 55,1% (w kraju o 44,1%), królików (samic) – o 34,2% (w kraju o 27,4%) oraz drobiu ogółem – o 28,5% (w kraju o 12,2%).

Zarejestrowane w PSR 2010 pogłowie bydła ogółem stanowiło 2,2% pogłowia bydła w kraju, a pogłowie trzody chlewnej 2,3% pogłowia trzody chlewnej w kraju. Udział pogłowia owiec i drobiu ogółem w województwie śląskim wyniósł odpowiednio: 5,5% i 6,2% pogłowia tych zwierząt gospodarskich w kraju.

Zgodnie z wynikami PSR 2010 odsetek pogłowia zwierząt gospodarskich utrzymywanych w gospodarstwach indywidualnych w stosunku do pogłowia w rolnictwie ogółem ukształtował się w województwie śląskim na następującym poziomie:

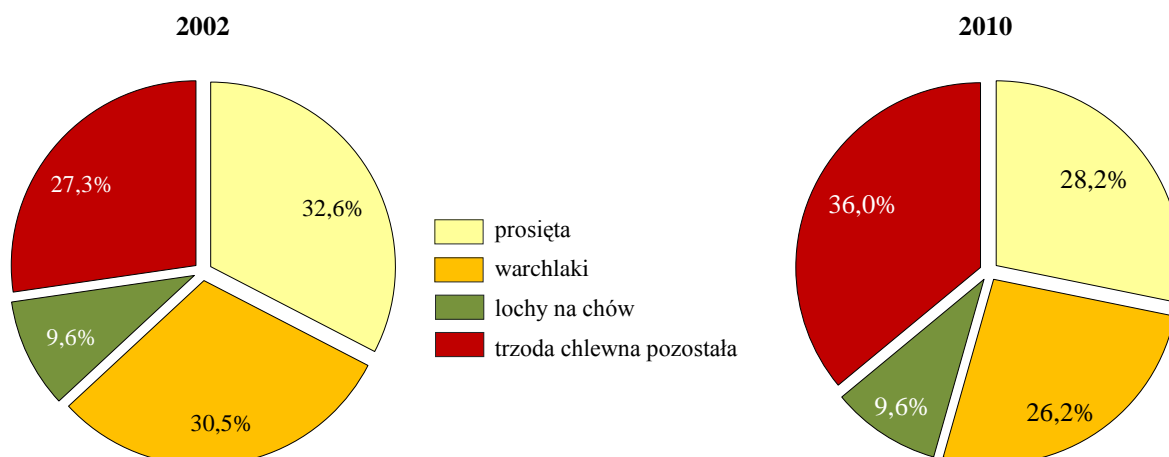
- ✓ dla bydła – 93,4 % wobec 94,4% w 2002 r.,
- ✓ dla trzody chlewnej – 83,9% (w 2002 r. – 90,4%),
- ✓ dla owiec – 94,8% wobec 98,0% w 2002 r.

Wykres. 8. **Struktura stada bydła**

W 2010 r. w strukturze pogłowia bydła ogółem, w porównaniu z informacjami ze spisu 2002 r., wyraźnie obniżył się udział stada podstawowego krów – o 5,7 pkt proc., w tym udział krów mlecznych zmniejszył się o 6,9 pkt proc. Jednocześnie odnotowano wzrost udziału młodego bydła w wieku 1-2 lata, którego odsetek wzrósł w porównaniu z 2002 r. o 3,9 pkt proc. Struktura stada bydła notowana w 2010 r. wskazuje, że nastąpiła redukcja populacji krów mlecznych, co było m.in. wynikiem kwotowania produkcji mleka po przystąpieniu w 2004 r. Polski do Unii Europejskiej oraz zaostreżenia wymagań jakościowych dla mleka krowiego. Pogłowie krów mlecznych zmniejszyło się o 26,5% w porównaniu z wynikami PSR 2002, natomiast pogłowie krów „mamek” zwiększyło się prawie 5-krotnie.

Wykres. 9. **Struktura stada trzody chlewnej**

W strukturze stada trzody chlewnej, w porównaniu z wynikami spisu 2002 r., odnotowano spadek grupy prosiąt (o 4,4 pkt proc.) i warchlaków (o 4,3 pkt proc.), natomiast wzrost trzody chlewnej pozostałej, w tym tuczników, odpowiednio o: 8,7 pkt proc. i 9,0 pkt proc.

Notowany w 2010 r. stan pogłowia trzody chlewnej wskazuje, że od 2002 r. nastąpiła redukcja liczebności stada (o ponad 76 tys. szt.). Wielu użytkowników gospodarstw rolnych utrzymujących trzodę chlewną wycofało się w ciągu ostatnich 8 lat z produkcji żywca wieprzowego z powodu dużych wahań w jej opłacalności lub wręcz braku opłacalności. W 2010 r. nieco ponad 12 tys. podmiotów utrzymywało trzodę chlewną wobec prawie 25 tys. gospodarstw w 2002 r.

W województwie śląskim średnia **obsada bydła na 100 ha użytków rolnych** w 2010 r. była większa o 1,0 szt. od notowanej w 2002 r. Zmniejszyła się w tym okresie **obsada trzody chlewnej na 100 ha użytków rolnych** – o 0,8 szt. oraz **owiec** – o 0,9 szt.

Tabl. 4. **Obsada zwierząt gospodarskich na 100 ha użytków rolnych**

Lata	Bydło	Trzoda chlewna	Owce	Konie	Kozy
	w sztukach na 100 ha użytków rolnych				
2002.....	27,5	78,4	4,1	1,7	3,6
2010.....	28,5	77,6	3,2	1,9	1,9

Wyniki PSR 2010 wykazały, że gospodarstwa rolne o powierzchni użytków rolnych do 1 ha utrzymywały: 1,0% pogłowia bydła (w 2002 r. – 2,7%), 0,8% pogłowia trzody chlewnej (w 2002 r. – 1,5%), 12,1% populacji owiec (w 2002 r. – 21,9%), 7,8% pogłowia koni (w 2002 r. – 8,9%) i 42,1% stada drobiu ogółem (w 2002 r. – 25,9%).

W pozostałych gospodarstwach rolnych, tj. o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha największe stany pogłowia zwierząt odnotowano:

- ✓ bydła – w podmiotach o powierzchni użytków rolnych 10-15 ha, tj. analogicznie jak w 2002 r.,
- ✓ trzody chlewnej – w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych 100 ha i więcej (w 2002 r. w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych 10-15 ha),
- ✓ owiec – w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych 2-3 ha (w 2002 r. w gospodarstwach o areale użytków rolnych 1-2 ha),
- ✓ koni – w gospodarstwach o powierzchni 3-5 ha użytków rolnych, tj. analogicznie jak w 2002 r.,
- ✓ drobiu – w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych 100 ha i więcej (w 2002 r. – w gospodarstwach małych o powierzchni użytków rolnych 1-2 ha).

W 2010 r. w województwie śląskim na 1 spisane gospodarstwo rolne przypadło:

- ✓ bydła – 0,8 szt. (w 2002 r. – 0,6 szt.),
- ✓ trzody chlewnej – 2,1 szt. (w 2002 r. – 1,7 szt.),
- ✓ owiec – 0,1 szt. (w 2002 r. – 0,1 szt.),
- ✓ drobiu ogółem – 66,7 szt. (w 2002 r. – 60,2 szt.).

Średnia obsada zwierząt w sztukach na 1 gospodarstwo rolne w 2010 r. w ujęciu według grup obszarowych użytków rolnych, wynosiła:

- ✓ do 5 ha:
  - bydło – 0,1 (w 2002 r. – 0,2),
  - trzoda chlewna – 0,3, tj. analogicznie jak w 2002 r.,
  - owce – 0,1, tj. analogicznie jak w 2002 r.,
  - drób ogółem – 45,9 (w 2002 r. – 40,8),
- ✓ 5 - 10 ha:
  - bydło – 2,5 (w 2002 r. – 2,7),
  - trzoda chlewna – 5,8 (w 2002 r. – 6,9),
  - owce – 0,1 (w 2002 r. – 0,2),
  - drób ogółem – 121,9 (w 2002 r. – 153,3),
- ✓ 10 ha i więcej:
  - bydło – 12,2 (w 2002 r. – 10,0),
  - trzoda chlewna – 37,0 (w 2002 r. – 40,7),
  - owce – 0,8, tj. analogicznie jak w 2002 r.,
  - drób ogółem – 432,3 (w 2002 r. – 559,1).

Według wyników PSR 2010 odsetek pogłowia zwierząt gospodarskich utrzymywanych w gospodarstwach rolnych województwa śląskiego w stosunku do krajowego pogłowia ukształtował się na następującym poziomie:

- ✓ dla bydła – 2,2%,
- ✓ dla trzody chlewnej – 2,3%,
- ✓ dla owiec – 5,5%,
- ✓ dla koni – 3,3%,
- ✓ dla kóz – 8,0%,
- ✓ dla drobiu ogółem – 6,2%.

CIĄGNIKI I MASZYNY ROLNICZE

Według wyników PSR 2010 w gospodarstwach rolnych województwa śląskiego znajdowało się:

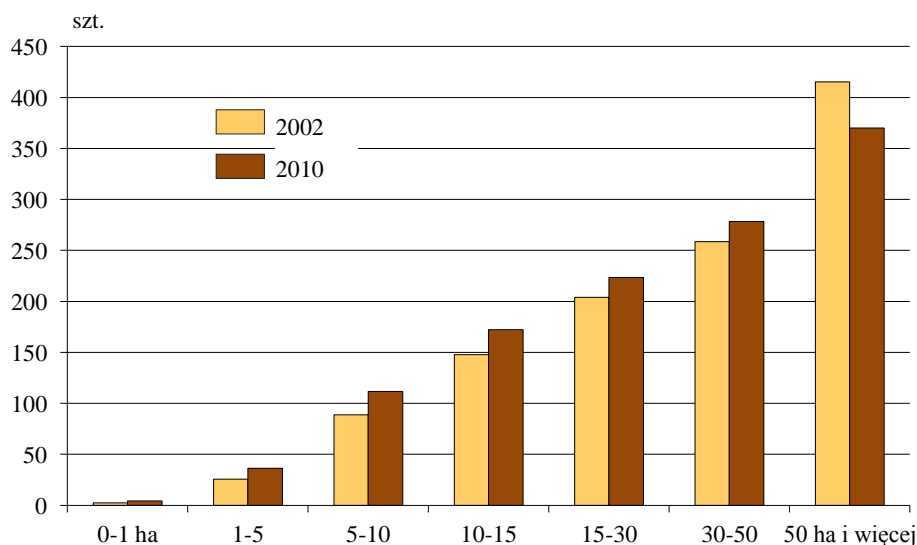
- ✓ 52,1 tys. ciągników rolniczych,
- ✓ 5,1 tys. kombajnów zbożowych,
- ✓ 0,4 tys. kombajnów buraczanych,
- ✓ 3,2 tys. kombajnów ziemniaczanych,
- ✓ 0,5 tys. silosokombajnów,
- ✓ 12,1 tys. opryskiwaczy polowych,
- ✓ 0,4 tys. opryskiwaczy sadowniczych.

Większość ciągników (47,8 tys. szt., 91,7% ogółem) znajdowała się w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych.

W wyniku zmniejszenia się liczby gospodarstw i jednoczesnego spadku powierzchni użytków rolnych, średnia powierzchnia przypadająca na 1 ciągnik zmniejszyła się w porównaniu z wynikami poprzedniego spisu i wynosiła 8,7 ha użytków rolnych wobec 10,6 ha w 2002 r.

W 2010 r. na 100 gospodarstw rolnych przypadało 31,9 szt. ciągników – z tego w grupie obszarowej o powierzchni użytków rolnych do 1 ha – 4,2 szt., a w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha – 62,5 szt.

Wykres. 10. Liczba ciągników przypadających na 100 gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych

W strukturze ciągników dominowały pojazdy o średniej mocy 15-25 kW i 25-40 kW. Razem stanowiły one w ogólnej liczbie ciągników 66,8% (w 2002 r. – 59,7%). Udział ciągników o średniej mocy 40-60 kW zmniejszył się z 23,1% w 2002 r. do 17,4% w 2010 r. W niewielkim stopniu wzrosło wyposażenie gospodarstw w ciągniki o dużej mocy powyżej 60 kW, które stanowiły w ogólnej liczbie ciągników 8,7% wobec 7,3% w 2002 r.

W stosunku do wyników spisu z 2002 r. w PSR 2010 odnotowano największy wzrost liczby kombajnów zbożowych – o 15,2% (w kraju o 23,6%), natomiast spadek liczby kombajnów buraczanych – o 34,1% (w kraju o 14,2%), silosokombajnów – o 3,2% (w kraju o 9,4%) i opryskiwaczy polowych – o 2,7% (w kraju o 5,1% więcej).

Najwięcej kombajnów zbożowych, buraczanych, ziemniaczanych i silosokombajnów spisano w grupach gospodarstw o powierzchni 10-50 ha użytków rolnych, które w ogólnej ich liczbie stanowiły odpowiednio: 53,0%, 70,3%, 57,4% i 65,9%.

Wykres. 11. **Struktura liczby wybranych maszyn rolniczych według grup obszarowych użytków rolnych**

^a Wszystkie maszyny, z wyjątkiem ciągników, spisano w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha oraz u osób prawnych i w jednostkach organizacyjnych nie mających osobowości prawnej.

Uwzględniając powierzchnię zasiewów oraz aktualny stan posiadanych maszyn w gospodarstwach rolnych, można przyjąć, że w 2010 r. na 100 ha uprawianych zbóż przypadało 2,4 kombajnu zbożowego (w 2002 r. – 2,1), na 100 ha upraw ziemniaków – 26,4 kombajnu ziemniaczanego (w 2002 r. – 11,2), a na 100 ha buraków cukrowych 22,4 kombajnu buraczanego (w 2002 r. – 19,7). Wzrost wskaźnika liczby kombajnów ziemniaczanych na 100 ha upraw ziemniaków spowodowany był głównie zmniejszeniem powierzchni zasianej ziemniaków.

Liczba spisanych w województwie śląskim w 2010 r. ciągników i maszyn rolniczych stanowiła:

- ✓ 3,5% ciągników w kraju,
- ✓ 3,3% kombajnów zbożowych,
- ✓ 1,4% kombajnów buraczanych,
- ✓ 4,0% kombajnów ziemniaczanych,
- ✓ 4,3% silosokombajnów,
- ✓ 2,4% opryskiwaczy polowych,
- ✓ 0,8% opryskiwaczy sadowniczych.

PRACUJĄCY W GOSPODARSTWACH ROLNYCH

Powszechny Spis Rolny jest podstawowym źródłem informacji o liczbie i strukturze pracujących w gospodarstwach rolnych. Dane te dotyczą użytkowników

gospodarstw indywidualnych i osób z nimi zamieszkujących, którzy pracowali przede wszystkim w rodzinnych gospodarstwach rolnych i dla których praca ta była wyłącznym lub głównym zajęciem. Uzupełnieniem tych danych są informacje o pracownikach najemnych zatrudnionych na stałe w gospodarstwach indywidualnych, a także w gospodarstwach osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej. W badaniu zastosowano kryterium bieżącej aktywności ekonomicznej poszczególnych osób w ostatnim tygodniu czerwca 2010 r., a przy określeniu nakładów pracy człowieka ponoszonych na wytworzenie produkcji rolnej w gospodarstwach rolnych brany był pod uwagę okres 12 miesięcy przed dniem referencyjnym spisu, tj. 30 czerwca 2010 r.

Przedstawione dane w osobach nie uwzględniają wkładu pracy dodatkowych kategorii osób pracujących w rolnictwie, takich jak pracownicy najemni dorywczy, pracownicy kontraktowi, pracujący w ramach pomocy sąsiedzkiej i inni, dla których z założenia wkład pracy uwzględniany jest wyłącznie w przeliczeniu na roczne jednostki pracy.

• Pracujący wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych

W ostatnim tygodniu czerwca 2010 r. **liczba pracujących wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych** wyniosła 97,8 tys. osób, w tym ponad 95% to pracujący w gospodarstwach indywidualnych jako rodzinna siła robocza. Zatrudnieni na stałe pracownicy najemni stanowili niewielką zbiorowość: 3,3 tys. osób w gospodarstwach indywidualnych i 1,2 tys. osób w gospodarstwach osób prawnych.

W swoim bądź rodzinnym gospodarstwie rolnym pracowało wyłącznie lub głównie 93,3 tys. osób (dla 79,9 tys. osób była to jedyna praca, a dla 13,4 tys. – praca główna). Dane te dotyczą wszystkich gospodarstw indywidualnych, prowadzących działalność rolniczą bez względu na powierzchnię użytków rolnych i cel produkcji.

Tabl. 5. Pracujący wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych w czerwcu 2010 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	Gospodarstwa indywidualne			Gospodarstwa osób prawnych	
		pracujący w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym			pracownicy najemni stali	
		razem	wyłącznie	głównie		
w tysiącach osób						
Ogółem.....	97,8	93,3	79,9	13,4	3,3	1,2
Mężczyźni	47,1	44,9	37,1	7,7	1,5	0,7
Kobiety	50,7	48,5	42,8	5,7	1,8	0,5

Wśród pracujących wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych większą zbiorowość stanowiły kobiety niż mężczyźni – o 3,6 tys. osób; także wśród rodzinnej siły roboczej różnica na korzyść kobiet wynosiła 3,6 tys. osób. Wśród pracujących wyłącznie w swoim gospodarstwie rolnym odsetek kobiet wyniósł 53,5%, a w przypadku pracy głównej – 42,5%. Przewagę liczebną kobiet nad mężczyznami odnotowano w przypadku stałych pracowników najemnych w gospodarstwach indywidualnych (53,8% wobec 46,2%), natomiast w gospodarstwach osób prawnych odsetek mężczyzn wynosił 60,9%, a kobiet – 39,1%.

Danych o pracujących nie można wprost porównać z wynikami z 2002 r., pochodzącymi z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań oraz Powszechnego Spisu Rolnego. W 2010 r. przyjęto bowiem nieco inny sposób wyodrębniania zbiorowości pracujących wyłącznie lub głównie w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym¹. Wynika to z odmiennego zadawania pytań w obu okresach, ale przede wszystkim wiąże się też z wejściem Polski do Unii Europejskiej i objęciem rolnictwa Wspólną Polityką Rolną. Wymóg utrzymania ziemi w dobrej kulturze jako jeden z warunków otrzymania dopłat do rolnictwa spowodował, że również osoby pracujące w gospodarstwach rolnych produkujących na własne potrzeby zostały zaliczone do pracujących, o ile spełniały odpowiednie kryteria zaliczenia ich do kategorii pracujących wyłącznie lub głównie w swoim gospodarstwie rolnym. Nie ma możliwości wyodrębnienia zbiorowości z obu spisów z zachowaniem pełnej porównywalności.

W gospodarstwach rolnych o powierzchni do 1 ha UR pracujący w swoim bądź rodzinnym gospodarstwie rolnym stanowili prawie 96% ogółu pracujących, a w gospodarstwach powyżej 1 ha UR – ponad 95%.

¹ W 2002 r. zbiorowość pracujących wyodrębniana była na podstawie informacji z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań oraz Powszechnego Spisu Rolnego, które były prowadzone jednocześnie. Konieczność sprostania wymogom obu spisów powodowała nieco odmienne podejście m.in. do ludności z użytkownikiem gospodarstwa rolnego (w 2002 r. ludność z użytkownikiem gospodarstwa rolnego stanowiły osoby tworzące wraz z użytkownikiem wspólne gospodarstwo domowe, natomiast w Powszechnym Spisie Rolnym 2010 – osoby zamieszkałe z użytkownikiem). Ponadto, w 2002 r. jednym z kryteriów zaliczania osób do pracujących w swoim gospodarstwie rolnym był cel produkcji.

Przeciętnie na 1 gospodarstwo rolne prowadzące działalność rolniczą przypadają 1 pracujący przy produkcji rolnej (w kraju – 1,2 pracujących), dla rodzinnej siły roboczej wskaźnik ten wyniósł 0,9 (po uwzględnieniu jako podstawy – tylko gospodarstw indywidualnych). W gospodarstwach osób prawnych na 1 gospodarstwo rolne przypadało średnio 8 stałych pracowników najemnych.

Wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych gospodarstw prowadzących działalność rolniczą wzrastała wartość tego wskaźnika; od przeciętnie 0,7 osoby pracującej wyłącznie lub głównie przypadającej na 1 gospodarstwo rolne o powierzchni do 1 ha UR do 2,3 – w gospodarstwach o powierzchni 30-100 ha UR i 4,3 – w gospodarstwach o powierzchni 100 ha i więcej. Wynika to z faktu, iż praca w większych obszarowo gospodarstwach rolnych, często specjalistycznych, wymaga większego zaangażowania pracujących tam osób, dla których praca w takim gospodarstwie staje się pracą wyłączną, a dodatkowo wspomagana jest zatrudnianiem pracowników najemnych.

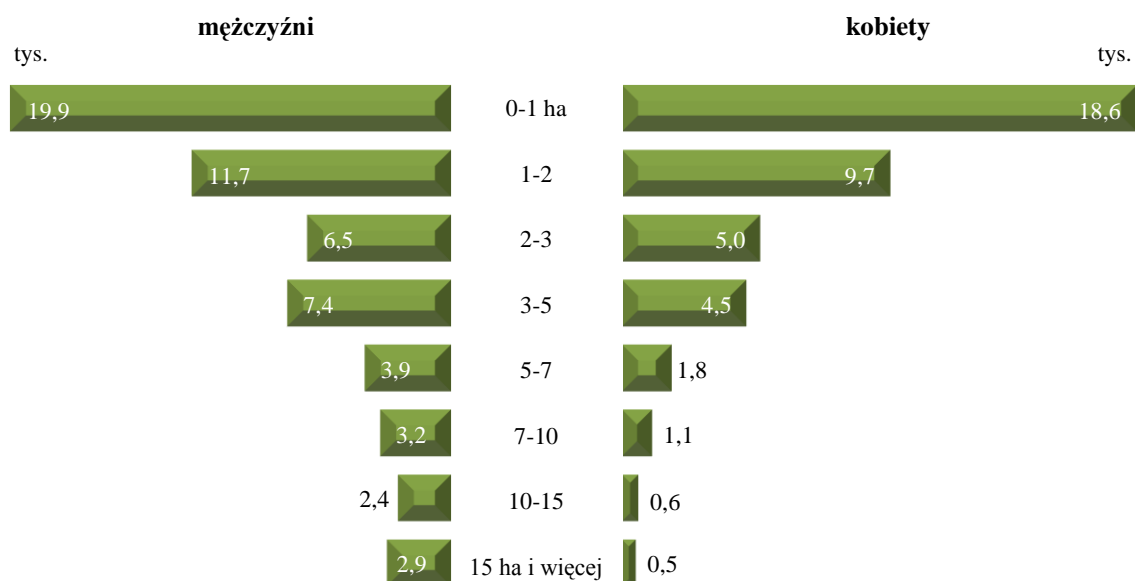
● **Nakłady pracy w gospodarstwach rolnych w ciągu roku**

Inne ujęcie pracujących w gospodarstwach rolnych dotyczy osób wnoszących swój wkład pracy na wytworzenie produkcji rolnej w ciągu 12 miesięcy, tj. uwzględnia cały roczny cykl produkcyjny w gospodarstwie rolnym. Tak liczona zbiorowość osób zaangażowanych w pracę w rolnictwie jest z reguły znacznie większa niż analizowana wyżej, uwzględnia bowiem nakłady pracy w gospodarstwo rolne w ciągu całego roku każdej osoby pracującej w tym gospodarstwie, niezależnie czy praca ta była dla niej pracą wyłączną, główną czy dodatkową. Ponadto w 2010 (inaczej niż w 2002) w ramach tej zbiorowości uwzględniani byli także członkowie rodziny użytkownika wnoszący swój wkład pracy w ciągu roku, ale z nim niezamieszkujący, bądź zamieszkujący, ale nie tworzący wspólnego gospodarstwa domowego z użytkownikiem.

W 2010 r. **rodzinna siła robocza zaangażowana w pracę w swoim bądź rodzinnym gospodarstwie rolnym w ciągu 12 miesięcy** wynosiła 230,9 tys. osób, a po uwzględnieniu stałych pracowników najemnych – 234,2 tys. osób. We wszystkich gospodarstwach rolnych, tj. w gospodarstwach indywidualnych oraz w gospodarstwach osób prawnych, zbiorowość zaangażowanych w pracę w ciągu 12 miesięcy przed dniem referencyjnym spisu ukształtowała się na poziomie 235,4 tys. osób.

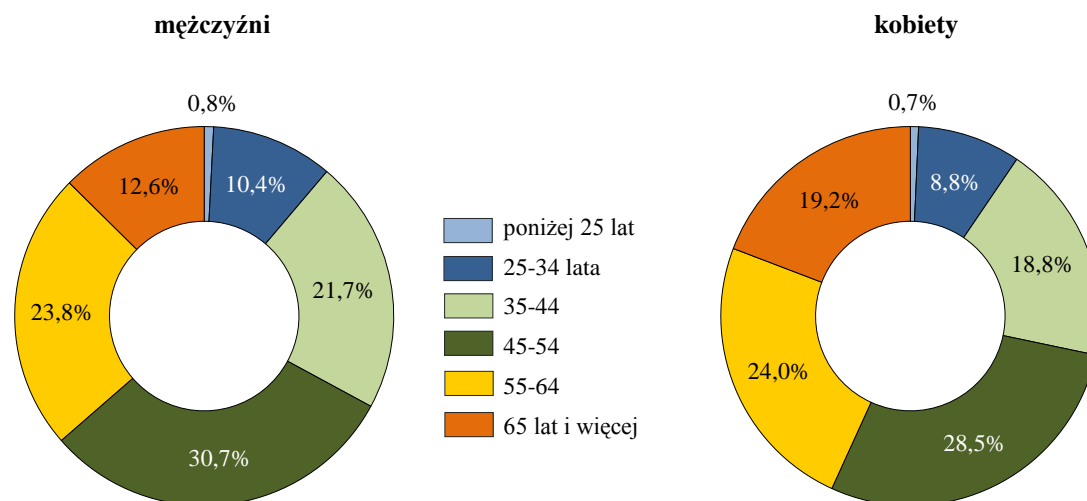
W porównaniu z 2002 r. zmniejszyła się liczba użytkowników i współmałżonków pracujących w gospodarstwach rolnych w ciągu roku. Było to wynikiem zmniejszenia się liczby gospodarstw rolnych w analizowanym okresie. Jednocześnie zwiększyła się liczba pozostałych członków rodziny wnoszących swój wkład pracy w gospodarstwo rodzinne. Zwiększyła się także liczba pracowników najemnych zatrudnionych na stałe w gospodarstwach indywidualnych. Zmniejszyła się natomiast liczba pracowników najemnych zatrudnionych w gospodarstwach osób prawnych.

Wykres. 12. Użytkownicy gospodarstw indywidualnych pracujący w tych gospodarstwach w ciągu roku według płci i grup obszarowych użytków rolnych

Ponad 58% ogółu użytkowników pracujących w swoich gospodarstwach rolnych to mężczyźni. Większość kobiet użytkowała mniejsze obszarowo gospodarstwa rolne.

Wykres. 13. Struktura użytkowników gospodarstw indywidualnych pracujących w tych gospodarstwach w ciągu roku według grup wieku i płci

Ponad dwie trzecie ogółu pracujących użytkowników gospodarstw rolnych to osoby w wieku powyżej 44 lat; co dziesiąty pracujący użytkownik nie przekroczył 34 roku życia. Wśród kobiet użytkowników gospodarstw rolnych odsetek osób w wieku powyżej 44 lat wyniósł 71,7%, a w wieku poniżej 35 lat – 9,5%. Dla mężczyzn udziały te ukształtowały się odpowiednio na poziomie: 67,1% i 11,2%.

Gospodarstwa rolne

Tabl. 1. Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych i użytkowników

WYSZCZEGÓLNIENIE	2002	2010		
	ogółem	gospodarstwa indywidualne		
		razem	w tym prowadzące działalność rolniczą	

w tysiącach

OGÓŁEM.....	253,1	163,3	163,1	102,6
0 - 1 ha.....	142,2	85,6	85,6	40,0
powyżej 1 ha razem.....	110,9	77,6	77,5	62,5
z tego:				
1 - 2.....	50,7	31,0	31,0	22,0
2 - 3.....	21,0	15,2	15,2	11,9
3 - 5.....	18,9	13,9	13,9	12,0
5 - 7.....	8,4	6,3	6,3	5,9
7 - 10.....	5,6	4,5	4,5	4,4
10 - 15.....	3,3	3,1	3,1	3,0
15 - 20.....	1,2	1,2	1,2	1,2
20 - 30.....	0,9	1,0	1,0	1,0
30 - 50.....	0,5	0,7	0,7	0,7
50 - 100.....	0,3	0,4	0,4	0,4
100 i więcej.....	0,2	0,3	0,2	0,2

w odsetkach

OGÓŁEM.....	100,0	100,0	100,0	100,0
0 - 1 ha.....	56,2	52,5	52,5	39,0
powyżej 1 ha razem.....	43,8	47,5	47,5	61,0
z tego:				
1 - 2.....	20,0	19,0	19,0	21,4
2 - 3.....	8,3	9,3	9,3	11,6
3 - 5.....	7,5	8,5	8,5	11,7
5 - 7.....	3,3	3,8	3,8	5,7
7 - 10.....	2,2	2,8	2,8	4,3
10 - 15.....	1,3	1,9	1,9	3,0
15 - 20.....	0,5	0,7	0,7	1,2
20 - 30.....	0,4	0,6	0,6	1,0
30 - 50.....	0,2	0,4	0,4	0,7
50 - 100.....	0,1	0,2	0,2	0,4
100 i więcej.....	0,1	0,2	0,1	0,2

Tabl. 2. Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych i rodzaju prowadzonej działalności rolniczej

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Gospodarstwa				
		prowadzące działalność rolniczą				nie prowadzące działalności rolniczej
		razem	wyłącznie produkcję roślinną	wyłącznie produkcję zwierzęcą	produkcję roślinną i zwierzęcą	

w tysiącach

OGÓLEM.....	2002	253,1	133,0	48,6	5,1	79,3	120,2
	2010	163,3	102,7	50,3	2,2	50,1	60,6
w grupach obszarowych UR:							
0 - 1 ha.....		85,6	40,0	25,1	1,5	13,4	45,6
1 - 2.....		31,0	22,0	11,3	0,4	10,3	9,1
2 - 3.....		15,2	11,9	5,4	0,1	6,3	3,3
3 - 5.....		13,9	12,0	4,5	0,1	7,4	1,9
5 - 7.....		6,3	5,9	1,7	0,0	4,1	0,4
7 - 10.....		4,5	4,4	1,0	0,0	3,4	0,2
10 - 15.....		3,1	3,0	0,5	0,0	2,5	0,1
15 - 20.....		1,2	1,2	0,2	—	1,0	0,0
20 - 30.....		1,0	1,0	0,2	0,0	0,8	0,0
30 - 50.....		0,7	0,7	0,2	—	0,6	0,0
50 - 100.....		0,4	0,4	0,1	—	0,3	0,0
100 ha i więcej.....		0,3	0,3	0,1	—	0,1	0,0

w odsetkach

OGÓLEM.....	2002	100,0	52,5	19,2	2,0	31,3	47,5
	2010	100,0	62,9	30,8	1,4	30,7	37,1
w grupach obszarowych UR:							
0 - 1 ha.....		100,0	46,7	29,3	1,8	15,7	53,3
powyżej 1 ha.....		100,0	80,7	32,5	0,9	47,3	19,3

Tabl. 3. Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych i rodzaju prowadzonej działalności rolniczej

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Gospodarstwa				
		prowadzące działalność rolniczą				nie prowadzące działalności rolniczej
		razem	wyłącznie produkcję roślinną	wyłącznie produkcję zwierzęcą	produkcję roślinną i zwierzęcą	
	w ha					
OGÓLEM..... 2002	2,15	3,19	2,10	0,79	4,01	1,00
2010	2,77	3,95	2,74	0,97	5,30	0,76
w grupach obszarowych UR:						
0 - 1 ha.....	0,33	0,43	0,41	0,20	0,49	0,25
1 - 2.....	1,44	1,45	1,43	1,43	1,46	1,41
2 - 3.....	2,43	2,43	2,43	2,41	2,44	2,41
3 - 5.....	3,84	3,86	3,82	3,70	3,88	3,73
5 - 7.....	5,87	5,88	5,83	5,83	5,90	5,76
7 - 10.....	8,28	8,29	8,17	8,47	8,32	8,20
10 - 15.....	12,03	12,04	11,99	12,05	12,05	11,71
15 - 20.....	17,18	17,18	17,08	—	17,20	17,27
20 - 30.....	24,28	24,28	24,51	23,22	24,23	23,84
30 - 50.....	38,29	38,33	38,57	—	38,27	35,46
50 - 100.....	67,64	67,64	71,83	—	65,72	67,72
100 ha i więcej.....	302,72	304,50	287,07	—	320,34	190,65

Użytkowanie gruntów

Tabl. 4. Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych według użytkowników

WYSZCZEGÓLNIENIE	2002	2010	
	ogółem	w tym gospodarstwa indywidualne	
		razem	w tym o powierzchni powyżej 1 ha UR

w tysiącach ha

OGÓLEM.....	635,0	551,3	513,5	460,4
Użytki rolne razem.....	543,8	451,7	420,9	392,3
użytki rolne w dobrej kulturze rolnej.....	.	384,9	356,3	340,5
zasiewy.....	.	275,1	249,7	244,0
grunty ugorowane.....	.	16,1	15,9	14,1
sady.....	.	3,9	3,6	3,1
łąki trwałe.....	.	80,0	78,6	71,0
pastwiska trwałe.....	.	9,7	8,6	8,3
użytki rolne pozostałe.....	.	66,8	64,6	51,9
Lasy i grunty leśne.....	45,4	55,1	53,2	44,1
Pozostałe grunty.....	45,9	44,4	39,4	24,0

w odsetkach

OGÓLEM.....	100,0	100,0	100,0	100,0
Użytki rolne razem.....	85,6	81,9	82,0	85,2
użytki rolne w dobrej kulturze rolnej.....	x	69,8	69,4	73,9
zasiewy.....	x	49,9	48,6	53,0
grunty ugorowane.....	x	2,9	3,1	3,1
sady.....	x	0,7	0,7	0,7
łąki trwałe.....	x	14,5	15,3	15,4
pastwiska trwałe.....	x	1,8	1,7	1,8
użytki rolne pozostałe.....	x	12,1	12,6	11,3
Lasy i grunty leśne.....	7,2	10,0	10,4	9,6
Pozostałe grunty.....	7,2	8,1	7,7	5,2

Tabl. 5. Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych

WYSZCZEGÓLNIENIE	Powierzchnia ogółem	Użytki rolne							Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty
		ogółem	z tego w dobrej kulturze rolnej					pozo- stałe		
			razem	zasie- wy	grunty ugoro- wane	sady	łąki			

w tysiącach ha

OGÓLEM..... 2002	635,0	543,8	.	.	.	.	.	.	.	45,4	45,9
2010	551,3	451,7	384,9	275,1	16,1	3,9	80,0	9,7	66,8	55,1	44,4
w grupach obszarowych UR:											
0 - 1 ha.....	53,3	28,6	15,9	5,8	1,7	0,5	7,6	0,3	12,7	9,2	15,5
1 - 2.....	56,5	44,6	28,7	13,3	2,6	0,5	11,4	0,9	15,9	6,9	5,0
2 - 3.....	46,0	36,9	25,8	13,7	2,2	0,4	8,7	0,8	11,1	5,7	3,4
3 - 5.....	64,4	53,5	42,2	26,1	2,9	0,5	11,6	1,1	11,3	6,8	4,1
5 - 7.....	42,9	36,8	32,1	22,0	1,7	0,3	7,4	0,7	4,6	3,8	2,4
7 - 10.....	42,8	37,6	34,7	25,2	1,2	0,3	7,3	0,9	2,9	3,1	2,1
10 - 15.....	41,9	37,2	35,5	26,7	0,8	0,2	6,8	1,0	1,6	2,5	2,3
15 - 20.....	22,5	20,7	20,0	15,2	0,4	0,1	3,6	0,6	0,8	1,0	0,7
20 - 30.....	25,8	24,1	23,5	18,9	0,5	0,2	3,5	0,5	0,6	0,9	0,8
30 - 50.....	28,9	27,5	26,8	21,8	0,5	0,0	3,7	0,7	0,7	0,7	0,7
50 - 100.....	41,2	26,8	25,0	19,9	0,7	0,2	3,4	0,8	1,7	13,2	1,2
100 ha i więcej.....	85,0	77,5	74,7	66,4	0,9	0,8	5,0	1,5	2,8	1,3	6,2

w odsetkach

OGÓLEM..... 2002	100,0	85,6	x	x	x	x	x	x	x	7,2	7,2
2010	100,0	81,9	69,8	49,9	2,9	0,7	14,5	1,8	12,1	10,0	8,1
w grupach obszarowych UR:											
0 - 1 ha.....	100,0	53,6	29,7	10,8	3,2	0,9	14,2	0,6	23,9	17,3	29,1
powyżej 1 ha.....	100,0	85,0	74,1	54,1	2,9	0,7	14,5	1,9	10,8	9,2	5,8

Powierzchnia zasiewów

Tabl. 6. Powierzchnia zasiewów według użytkowników

WYSZCZEGÓLNIENIE	2002	2010	
	ogółem	w tym gospodarstwa indywidualne	
		razem	w tym o powierzchni powyżej 1 ha UR

w tysiącach ha

OGÓLEM.....	274,8	275,1	249,7	244,0
Zboża ogółem.....	213,4	216,1	198,9	195,3
w tym podstawowe.....	172,3	175,4	162,2	159,2
Strączkowe jadalne	0,2	0,5	0,5	0,5
Przemysłowe.....	13,8	22,4	16,5	16,5
w tym:				
rzepak i rzepik.....	10,9	20,7	15,1	15,0
buraki cukrowe.....	2,9	1,7	1,4	1,4
Ziemniaki ^a	26,7	12,1	12,0	11,2
Pastewne.....	14,9	16,4	14,7	14,4
Pozostałe.....	5,8	7,6	7,1	6,1
w tym warzywa gruntowe ^a	3,0	1,7	1,5	1,4

w odsetkach

OGÓLEM.....	100,0	100,0	100,0	100,0
Zboża ogółem.....	77,7	78,6	79,6	80,1
w tym podstawowe.....	62,7	63,8	64,9	65,3
Strączkowe jadalne	0,1	0,2	0,2	0,2
Przemysłowe.....	5,0	8,2	6,6	6,8
w tym:				
rzepak i rzepik.....	4,0	7,5	6,0	6,2
buraki cukrowe.....	1,1	0,6	0,6	0,6
Ziemniaki ^a	9,7	4,4	4,8	4,6
Pastewne.....	5,4	6,0	5,9	5,9
Pozostałe.....	2,1	2,8	2,9	2,5
w tym warzywa gruntowe ^a	1,1	0,6	0,6	0,6

a Bez powierzchni upraw w ogrodach przydomowych.

Tabl. 7. Powierzchnia zasiewów według grup obszarowych użytków rolnych

WYSZCZEGÓLNIENIE	Powierzchnia zasiewów ogółem	W tym					
		zboża		strączkowe jadalne	przemysłowe	ziemniaki ^a	pastewne
		ogółem	w tym podstawowe				

w tysiącach ha

OGÓŁEM..... 2002	274,8	213,4	172,3	0,2	13,8	26,7	14,9
2010	275,1	216,1	175,4	0,5	22,4	12,1	16,4
w grupach obszarowych UR:							
0 - 1 ha.....	5,8	3,6	3,0	0,0	0,0	0,8	0,3
1 - 2.....	13,3	10,2	8,2	0,0	0,3	1,3	0,8
2 - 3.....	13,7	11,0	9,0	0,0	0,2	1,2	0,7
3 - 5.....	26,1	21,7	18,0	0,0	0,5	1,7	1,3
5 - 7.....	22,0	18,7	15,4	0,0	0,5	1,3	1,0
7 - 10.....	25,2	21,4	17,6	0,0	0,6	1,4	1,2
10 - 15.....	26,7	22,3	18,2	0,0	0,9	1,4	1,7
15 - 20.....	15,2	12,4	9,9	0,0	0,8	0,7	1,1
20 - 30.....	18,9	15,0	12,3	0,0	1,6	0,7	1,3
30 - 50.....	21,8	16,9	13,7	0,0	2,2	0,6	1,6
50 - 100.....	19,9	15,0	12,1	0,0	2,8	0,3	1,4
100 ha i więcej.....	66,4	48,1	37,8	0,2	11,9	0,8	4,1

w odsetkach

OGÓŁEM..... 2002	100,0	77,7	62,7	0,1	5,0	9,7	5,4
2010	100,0	78,6	63,8	0,2	8,2	4,4	6,0
w grupach obszarowych UR:							
0 - 1 ha.....	100,0	61,9	51,4	0,1	0,8	14,3	4,5
powyżej 1 ha.....	100,0	78,9	64,0	0,2	8,3	4,2	6,0

^a Bez powierzchni upraw w ogrodach przydomowych.

Zwierzęta gospodarskie

Tabl. 8. Zwierzęta gospodarskie według użytkowników

WYSZCZEGÓLNIENIE	2002	2010	
	ogółem	w tym gospodarstwa indywidualne	
		razem	w tym o powierzchni powyżej 1 ha UR

w tysiącach

Bydło	149,3	128,5	120,0	118,7
w tym krowy.....	71,1	53,8	50,1	49,4
Trzoda chlewna	426,5	350,3	293,8	291,3
w tym lochy.....	40,8	33,7	29,3	29,2
Owce.....	22,5	14,6	13,9	12,1
Konie.....	9,2	8,7	8,5	7,8
Kozy.....	19,4	8,7	8,7	7,3
Króliki.....	66,5	43,7	43,7	28,9
Drób ogółem.....	15225,8	10892,2	9083,0	5343,0

obsada na 100 ha użytków rolnych w szt.

Bydło	27,5	28,5	28,5	30,3
w tym krowy.....	13,1	11,9	11,9	12,6
Trzoda chlewna	78,4	77,6	69,8	74,3
w tym lochy.....	7,5	7,5	7,0	7,4
Owce.....	4,1	3,2	3,3	3,1
Konie.....	1,7	1,9	2,0	2,0
Kozy.....	3,6	1,9	2,1	1,9
Króliki.....	12,2	9,7	10,4	7,4
Drób ogółem.....	2800,1	2411,5	2157,9	1361,9

Tabl. 9. Zwierzęta gospodarskie według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Bydło	Trzoda chlewna	Owce	Konie	Drób ogółem
------------------	-------	----------------	------	-------	-------------

w tysiącach

OGÓLEM.....	128,5	350,3	14,6	8,7	10892,2
w grupach obszarowych UR:					
0 - 1 ha.....	1,3	2,7	1,8	0,7	4585,8
1 - 2.....	3,8	5,2	2,1	0,9	648,9
2 - 3.....	4,5	8,6	2,2	0,8	750,8
3 - 5.....	10,3	24,8	2,0	1,5	711,5
5 - 7.....	11,3	24,8	0,8	0,9	570,0
7 - 10.....	15,8	38,0	0,7	1,0	747,0
10 - 15.....	20,4	48,0	1,4	0,9	246,3
15 - 20.....	12,8	28,5	0,6	0,5	161,2
20 - 30.....	11,6	40,9	0,4	0,3	200,0
30 - 50.....	12,1	37,0	0,4	0,5	201,9
50 - 100.....	8,2	27,9	0,2	0,3	115,7
100 ha i więcej.....	16,4	64,0	2,0	0,5	1953,0

obsada na 100 ha użytków rolnych w szt.

OGÓLEM.....	28,5	77,6	3,2	1,9	2411,5
w grupach obszarowych UR:					
0 - 1 ha.....	4,5	9,5	6,2	2,4	16041,2
powyżej 1 ha.....	30,1	82,2	3,0	1,9	1490,6

Ciągniki i maszyny rolnicze

Tabl. 10. Ciągniki i maszyny rolnicze w gospodarstwach rolnych według użytkowników

WYSZCZEGÓLNIENIE	2002 ^a	2010	
	ogółem	w tym gospodarstwa indywidualne	
		razem	w tym o powierzchni powyżej 1 ha UR

w tysiącach

Ciągniki ogółem.....	51,5	52,1	51,4	47,8
o mocy:				
do 15 kW.....	5,1	3,7	3,7	2,9
15 do 25.....	13,5	19,9	19,8	18,4
25 do 40.....	17,3	15,0	14,8	13,9
40 do 60.....	11,9	9,1	8,9	8,5
60 do 100.....	2,8	3,6	3,4	3,4
100 kW i więcej.....	1,0	0,9	0,8	0,8
Maszyny i urządzenia rolnicze:				
Kombajny zbożowe.....	4,4	5,1	5,0	4,9
Kombajny ziemniaczane.....	3,0	3,2	3,2	3,1
Kombajny buraczane.....	0,6	0,4	0,4	0,4
Silosokombajny.....	0,5	0,5	0,5	0,5
Opryskiwacze polowe.....	12,5	12,1	12,0	11,8
Opryskiwacze sadownicze.....	0,4	0,4	0,4	0,4

w odsetkach

Ciągniki ogółem.....	100,0	100,0	100,0	100,0
o mocy:				
do 15 kW.....	9,9	7,1	7,2	6,0
15 do 25.....	26,2	38,1	38,5	38,4
25 do 40.....	33,5	28,7	28,8	29,0
40 do 60.....	23,1	17,4	17,3	17,9
60 do 100.....	5,4	6,9	6,6	7,0
100 kW i więcej.....	1,9	1,8	1,6	1,7

a Wszystkie maszyny, z wyjątkiem ciągników, spisano w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha oraz u osób prawnych i w jednostkach organizacyjnych nie mających osobowości prawnej. Ciągniki rolnicze spisano dodatkowo w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni poniżej 1 ha użytków rolnych.

Tabl. 11. Ciągniki i maszyny rolnicze w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ciągniki	Kombajny			Siloso- kombajny	Opryski- wacze polowe	Opryski- wacze sado- wnicze
		zbożowe	buraczane	ziemnia- czane			

w tysiącach

OGÓLEM..... 2002^a	51,5	4,4	0,6	3,0	0,5	12,5	0,4
2010	52,1	5,1	0,4	3,2	0,5	12,1	0,4
w grupach obszarowych UR:							
0 - 1 ha.....	3,6	0,0	—	0,0	—	0,2	0,0
1 - 2.....	6,8	0,1	0,0	0,0	0,0	0,5	0,1
2 - 3.....	6,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,7	0,0
3 - 5.....	9,1	0,4	0,0	0,2	0,0	1,9	0,1
5 - 7.....	6,3	0,5	0,0	0,3	0,0	1,9	0,1
7 - 10.....	5,8	0,7	0,0	0,6	0,1	2,1	0,1
10 - 15.....	5,3	1,0	0,1	0,8	0,1	1,9	0,0
15 - 20.....	2,5	0,6	0,1	0,4	0,1	0,9	0,0
20 - 30.....	2,4	0,6	0,1	0,4	0,1	0,8	0,0
30 - 50.....	2,0	0,5	0,1	0,3	0,1	0,6	0,0
50 - 100.....	1,1	0,3	0,0	0,1	0,0	0,3	0,0
100 ha i więcej.....	1,3	0,2	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0

na 100 gospodarstw w szt.

OGÓLEM..... 2002^a	20,3	1,7	0,2	1,2	0,2	4,9	0,2
2010	31,9	3,1	0,2	1,9	0,3	7,4	0,3
w grupach obszarowych UR:							
0 - 1 ha.....	4,2	0,1	x	0,0	x	0,2	0,0
powyżej 1 ha.....	62,5	6,5	0,5	4,1	0,7	15,4	0,5

a Wszystkie maszyny, z wyjątkiem ciągników, spisano w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha oraz u osób prawnych i w jednostkach organizacyjnych nie mających osobowości prawnej. Ciągniki rolnicze spisano dodatkowo w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni poniżej 1 ha użytków rolnych.

Pracujący w gospodarstwach rolnych

Tabl. 12. Pracujący wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych w czerwcu 2010 r.
według grup obszarowych użytków rolnych

WYSZCZEGÓLNIENIE	Pracujący ogółem	Gospodarstwa indywidualne			pracownicy najemni stali	Gospodarstwa osób prawnych
		pracujący w swoim gospodarstwie rolnym				
		razem	wyłącznie	głównie		

w tysiącach

OGÓLEM.....	97,8	93,3	79,9	13,4	3,3	1,2
w grupach obszarowych UR:						
0 - 1 ha.....	28,3	27,1	23,7	3,4	0,7	0,5
1 - 2.....	18,1	17,7	14,9	2,9	0,4	0,0
2 - 3.....	11,2	11,0	9,2	1,8	0,3	0,0
3 - 5.....	13,5	12,9	10,8	2,1	0,6	0,0
5 - 7.....	7,7	7,5	6,3	1,2	0,3	—
7 - 10.....	6,2	6,1	5,3	0,9	0,1	0,0
10 - 15.....	5,0	4,8	4,1	0,6	0,2	0,0
15 - 20.....	2,2	2,1	1,8	0,2	0,0	0,1
20 - 30.....	2,0	1,8	1,7	0,2	0,1	0,1
30 - 50.....	1,7	1,4	1,2	0,1	0,4	0,0
50 - 100.....	0,8	0,7	0,6	0,1	0,0	0,0
100 ha i więcej.....	1,1	0,3	0,3	0,0	0,3	0,4

w odsetkach

OGÓLEM.....	100,0	95,4	85,6	14,4	3,4	1,2
w grupach obszarowych UR:						
0 - 1 ha.....	100,0	95,8	87,6	12,4	2,5	1,7
powyżej 1 ha.....	100,0	95,3	84,8	15,2	3,7	1,1

Tabl. 13. Użytkownicy gospodarstw indywidualnych pracujący w ciągu roku w swoim gospodarstwie rolnym według grup wieku, płci i grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	W wieku					
		poniżej 25 lat	25-34	35-44	45-54	55-64	65 lat i więcej
	w tysiącach osób						

Ogółem

OGÓŁEM.....	99,8	0,7	9,7	20,4	29,8	23,8	15,3
w grupach obszarowych UR:							
0 - 1 ha.....	38,5	0,2	3,3	6,7	10,0	10,2	8,0
1 - 2.....	21,4	0,1	1,9	4,3	6,4	5,3	3,4
2 - 3.....	11,6	0,1	1,1	2,4	3,6	2,7	1,7
3 - 5.....	11,8	0,1	1,2	2,7	3,9	2,6	1,4
5 - 7.....	5,8	0,1	0,7	1,4	2,0	1,2	0,4
7 - 10.....	4,4	0,1	0,6	1,1	1,6	0,8	0,2
10 - 15.....	3,0	0,0	0,5	0,8	1,1	0,5	0,1
15 - 20.....	1,2	0,0	0,2	0,3	0,4	0,2	0,0
20 - 30.....	1,0	0,0	0,2	0,3	0,3	0,2	0,0
30 - 50.....	0,7	0,0	0,1	0,2	0,2	0,1	0,0
50 - 100.....	0,4	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0
100 ha i więcej.....	0,2	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0

w tym kobiety

OGÓŁEM.....	41,8	0,3	3,7	7,8	11,9	10,0	8,0
w grupach obszarowych UR:							
0 - 1 ha.....	18,6	0,1	1,6	3,0	4,6	5,0	4,3
1 - 2.....	9,7	0,1	0,8	1,9	2,9	2,3	1,8
2 - 3.....	5,0	0,0	0,4	1,0	1,6	1,1	0,9
3 - 5.....	4,5	0,0	0,4	1,0	1,5	0,9	0,7
5 - 7.....	1,8	0,0	0,2	0,4	0,7	0,3	0,2
7 - 10.....	1,1	0,0	0,2	0,3	0,4	0,2	0,1
10 - 15.....	0,6	0,0	0,1	0,2	0,2	0,1	0,0
15 - 20.....	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0
20 - 30.....	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
30 - 50.....	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	—
50 - 100.....	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
100 ha i więcej.....	0,0	—	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Tabl. 14. Nakłady pracy w gospodarstwach rolnych w ciągu roku według grup obszarowych użytków rolnych

WYSZCZEGÓLNIENIE	Pracujący ogółem ^a	Gospodarstwa indywidualne				pracownicy najemni stali	Gospodarstwa osób prawnych
		rodzinna siła robocza					
		razem ^a	użytkownicy	współmałżonkowie	pozostali członkowie rodziny ^a		

w tysiącach

OGÓŁEM.....	2002	249,7	245,3	132,7	65,4	47,2	3,1	1,3
	2010	235,4	230,9	99,8	55,3	75,8	3,3	1,2
w grupach obszarowych UR:								
0 - 1 ha.....		76,9	75,7	38,5	18,4	18,8	0,7	0,5
1 - 2.....		49,2	48,8	21,4	11,8	15,6	0,4	0,0
2 - 3.....		28,2	28,0	11,6	6,7	9,7	0,3	0,0
3 - 5.....		31,0	30,4	11,8	7,1	11,4	0,6	0,0
5 - 7.....		16,3	16,0	5,8	3,7	6,5	0,3	—
7 - 10.....		12,6	12,5	4,4	2,9	5,3	0,1	0,0
10 -15.....		9,2	9,0	3,0	2,1	3,9	0,2	0,0
15 - 20.....		3,7	3,6	1,2	0,8	1,6	0,0	0,1
20 - 30.....		3,2	3,1	1,0	0,8	1,4	0,1	0,1
30 - 50.....		2,5	2,2	0,7	0,5	0,9	0,4	0,0
50 - 100.....		1,2	1,1	0,4	0,3	0,5	0,0	0,0
100 ha i więcej.....		1,3	0,6	0,2	0,1	0,2	0,3	0,4

w odsetkach

OGÓŁEM.....	2002	100,0	98,3	54,1	26,7	19,2	1,2	0,5
	2010	100,0	98,1	43,2	23,9	32,8	1,4	0,5
w grupach obszarowych UR:								
0 - 1 ha.....		100,0	98,5	50,8	24,3	24,9	0,9	0,6
powyżej 1 ha.....		100,0	97,9	39,5	23,7	36,7	1,6	0,5

a W 2010 r. z uwzględnieniem członków rodziny użytkownika gospodarstwa rolnego wnoszących wkład pracy w gospodarstwo rolne w ciągu roku (bez wynagrodzenia), którzy nie mieszkali z użytkownikiem bądź mieszkali razem, ale nie tworzyli z nim wspólnego gospodarstwa domowego.